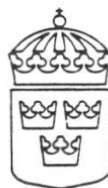

Riksdagens protokoll

1990/91:50

Onsdagen den 16 januari

Kl. 9.00–12.18

Protokoll
1990/91:50

1 § Justering av protokoll

Nordiskt samarbete

Justerades protokollet för den 10 januari.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1990/91:K18–K21 till konstitutionsutskottet

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att utrikesutskottets betänkanden UU9, UU10 och UU5 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

3 § Nordiskt samarbete

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU9 Nordiskt samarbete (redog. 1990/91:4).

Anf. 1 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Den här morgonen känns det litet speciellt att stå och diskutera nordiskt samarbete. Oron i världen har ju ökat, och vi känner väl alla en djup oro inför det som händer.

Det nordiska samarbetet har alltid varit satt litet på undantag i svenskt riksdagsarbete. Man får nästan ta i för att få upp de nordiska frågorna på dagordningen och få dem att anses viktiga och intressanta. Det är ju så att samarbetet med våra grannländer är otroligt viktigt, eftersom vi tillsammans blir så mycket starkare och kan uträtta så mycket mer.

I det nordiska samarbetet har under den senaste tiden de frågor som man anser inte skall diskuteras i Nordiska rådet, de som egentligen hör till utrikespolitiken, varit de stora frågorna. Det gäller det europeiska samarbetet

och samarbetet med de baltiska staterna. Det hade varit mycket intressantare att stå här i dag om Sverige hade erkänt de baltiska staterna som fria stater. Det känns litet beklämmande att så inte blev fallet när frågan var uppe till diskussion. Men än finns det faktiskt möjlighet för regeringen att gå till handling.

Om det nordiska samarbetet skall fungera behövs det mer kraft och entusiasm. Vi har bl.a. föreslagit direktval till Nordiska rådet. När rådet behandlade detta sade man att det var politiskt ointressant och vägrade att över huvud taget ta upp frågan i den kommitté som jobbade med det nordiska förändringsarbetet. Jag tycker att det är litet märkvärdigt. Varför skulle det vara politiskt ointressant? Det kan ju naturligtvis vara så att de som nu sitter i Nordiska rådet inte får sitta kvar i Nordiska rådet om man har direktval. Men för det nordiska samarbetet kan det knappast vara ointressant, utan faktiskt väldigt intressant om frågan om direktval kommer upp och blir så värdefull att de nordiska länderna går till val på den frågan.

Ett annat skäl till att det inte skulle vara bra med direktval var att det då inte skulle bli parlamentariker som satt i riksdagen som skulle vara med i det nordiska samarbetet. Det är ju inte heller något skäl. Om partierna vill nominera kandidater som sitter i riksdagen går det ju mycket bra att göra det även om det är fråga om direktval. Vi har heller inte märkt att vi 20 ledamöter i Nordiska rådet här i riksdagsarbetet haft så stor kraft när det gällt att föra de nordiska frågorna.

Frågan om kärnvapenfri zon är också en viktig fråga som jag tycker att det nordiska samarbetet borde ta tag i betydligt starkare och verkligen försöka säga ifrån. Greenpeace har i en rapport visat att det finns gott om kärnvapenbestyckade fartyg i våra kustvatten. Varför skulle inte vi i Sverige kunna göra som Nya Zeeland och säga ifrån att vi inte vill ha fartygen? Det är dags att vi handlar och visar vad vi vill när det gäller fredsfrågorna.

När det gäller miljöfrågorna har ju utrikesutskottet bl.a. sagt att Norden skulle kunna vara drivande i ett europeiskt samarbete och att det skulle vara bra för det europeiska samarbetet om de nordiska länderna kom in i EG. Tyvärr upplever jag inte att miljöfrågorna har haft särskilt stor framgång i det nordiska samarbetet. Det har inte varit den radikalism som faktiskt hade behövts för att åstadkomma de radikala beslut på miljösidan som är nödvändiga i dag för att man skall kunna ta itu med de övergripande frågorna.

Jag tror att om vi över huvud taget skall kunna åstadkomma något i ett mer globalt och större sammanhang måste vi också driva på mycket hårdare i vårt närområde – i vårt nordiska samarbete – för att åstadkomma någonting. Annars hamnar vi i den situationen att vi inte är särskilt drivande.

Jag upplever ändå det nordiska samarbetet som otroligt positivt. Jag tror att om vi alla hjälps åt och driver de nordiska frågorna framåt kan vi åstadkomma mycket i det nordiska samarbetet. Jag är litet orolig över att man börjar skära i den nordiska budgeten och drar ner på framför allt kultur-, utbildnings- och forskningssidan, där vi, om vi samarbetar, klarar av att göra mycket mer än vad vi gör själva.

Det är otroligt viktigt att de små institutionerna får resurser att arbeta fram bra förslag, att de har arbetsmiljöer som är bra för att utveckla det nordiska samarbetet och att de också kan jobba med de smala frågor som det oftast är fråga om på de nordiska institutionerna.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till våra tre reservationer: reservationerna 1, 2 och 3 i betänkandet.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Anf. 2 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar gäller dels Nordiska rådets svenska delegations berättelse, dels ett antal motioner som har väckts om det nordiska samarbetet.

När det gäller berättelsen vill utrikesutskottet, liksom tidigare år, konstatera att Nordiska rådets verksamhet är omfattande. De frågor man behandlar är angelägna och kompletterar på ett konstruktivt sätt det arbete som sker i de nordiska ländernas folkvalda församlingar. Samarbetet på det nordiska området utgör också ett värdefullt komplement till de europeiska integrationssträvandena.

Utskottet anser det angeläget att påpeka att det nordiska samarbetet, som det bl.a. tar sig uttryck i Nordiska rådet, bör avspegla den snabba utveckling som sker i Europa. De mål för samarbete som vid upprepade tillfällen har uttalats i rådet får inte uppnås genom att utvecklingen i det övriga Europa tvingar fram en ökande takt i rådets ställningstaganden, utan det är viktigt att rådet har en god framförhållning för att kunna ta till vara de nordiska intressena i det integrerade Europa, där ju Norden utgör en naturlig del.

Utrikesutskottet vill också framhålla att det är av vikt att de möjligheter till framtida konstruktiva samarbetsformer som kan finnas i förhållandet till Central- och Östeuropa också bör utnyttjas inom ramen för det nordiska samarbetet. Nya samarbetsformer för länderna kring Östersjön kan här komma att få en framträdande plats. Det gäller inte minst miljöfrågorna som kommer att kräva nya samarbetsformer och intensiva diskussioner över nationsgränserna.

När det gäller den reservation som miljöpartiet har om miljöfrågor i Norden kan man konstatera att Nordiska rådet är mycket aktivt på miljöområdet. Det sade också Marianne Samuelsson. Social- och miljöutskottet har ägnat stor uppmärksamhet åt miljöfrågorna. Man har bl.a. haft att ta ställning till tre omfattande handlingsplaner på miljöområdet. Dessa har gällt havs- och luftföroreningar, renare teknologi, avfall och återvinning.

Frågan om formerna för det nordiska samarbetet med länderna kring Östersjön, som också berörs i reservationen, har en hög prioritet i rådets arbete. Därför anser utrikesutskottet att den ambitionsnivå som finns på miljöområdet tillgodoser de krav som miljöpartiet för fram i sin reservation.

När det gäller frågan om direktval till Nordiska rådet konstaterar utskottet att frågan har behandlats av rådets juridiska utskott och att man där avslag förslaget. Det är en generell uppfattning att det är värdefullt och en styrka om medlemmarna i Nordiska rådet, liksom medlemmarna i Europarådet, har säte i sina hemländers parlament. Rådet har ju endast rådgivande funktioner, och det samband som nu finns med de nordiska parlamenten är onekligen viktigt för rådets inflytande.

När det gäller frågan om en kärnvapenfri zon i Östersjöområdet gjordes ett medlemsförslag till Nordiska rådet att ministerrådet skulle tillsätta en parlamentarisk nordisk kommission för att belysa frågan. Rådets ekonomiska utskott avstyrkte förslaget och konstaterade i sitt betänkande att det

finns en parlamentarisk grupp som redan arbetar med frågan. Gruppen, som tillsattes 1985, är öppen för alla partier som är representerade i de nordiska ländernas parlament. Ekonomiska utskottet anförde också att det inte finns anledning att bryta rådets mångåriga praxis att inte ta ställning till frågor av säkerhetspolitisk karaktär. Utrikesutskottet delar den uppfattning som ekonomiska utskottet har framfört i den här frågan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 3 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag har satt upp mig på dagens talarlista för att kunna delta i en debatt om situationen i Baltikum. Vi diskuterar det nordiska samarbetet, och Baltikum är en del av Norden. Nu kommer, såvitt jag förstår, en sådan debatt att hållas i morgon i samband med den information om läget i Baltikum som utrikesministern skall lämna.

Jag skall i detta sammanhang nöja mig med att konstatera, som jag tror att också Nils T Svensson gjorde, att de nordiska länderna gemensamt spelar en viktig, i nuvarande läge kanske avgörande roll för att den baltiska frågan skall få finnas kvar på den internationella dagordningen. Den baltiska frågan konkurrerar om uppmärksamheten med den stora konflikten i Persiska Viken. Till Norden bör man i detta sammanhang också lägga, vilket jag också tror Nils T Svensson sade, länderna kring Östersjön över huvud taget och de nya demokratierna i Östeuropa, som av naturliga skäl liksom vi i Sverige kan identifiera sitt öde med de baltiska folkens.

Jag skall avstå från att i dag ytterligare kommentera denna fråga eftersom den kommer att tas upp i morgon.

Några synpunkter från folkpartiet liberalerna på det nordiska samarbete som behandlas i betänkandet kommer Elver Jonsson att ge senare i debatten.

Anf. 4 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Jag har aldrig i min politiska gärning upplevt sådana dagar som nu, när vi slits mellan hopp och förtvivlan. Vi hoppas naturligtvis att konflikten skall kunna lösas på ett fredligt sätt. Det har vi lyckats med, i varje fall för Sveriges vidkommande, under en väldigt lång period.

För våra nordiska grannländer har detta inte varit möjligt på grund av stormakters och andra våldsverkares framfart för 50 år sedan. De nordiska länderna har, som små länder, under senare tid värnat om samarbetet och om fredliga lösningar på gemensamma problem. Jag tror inte att vi nog kan uppskatta detta. Vi kanske gör det mer i dag än vad vi gjorde tidigare, när vi ser vad som händer i vår omvärld, i vår nära omvärld, men också långt borta. Det är väldigt viktigt att säga detta, en dag som denna, då vi diskuterar nordiskt samarbete. Det är först när man sätter in det nordiska samarbetet i ett historiskt perspektiv som man verkligen kan ge det dess rätta värde.

Vi har oerhört mycket att värna om här i Norden, inte som självbespeglare och med en känsla av att vi är bäst, för det är vi inte i något avseende. Jag vill påstå att vi är mer privilegierade än några andra länder i världen. Det är oerhört ansvarsfullt att ha den rollen.

I det läge som vi befunnit oss i de senaste veckorna har statsministrarna

och regeringarna i de nordiska länderna gått före med gemensamma uttalanden, t.ex. om läget i Baltikum. Andra åtgärder är ju inte möjliga när det gäller att påverka, och det är därför rätt väg.

Nordens roll är oerhört viktig i dessa sammanhang, framför allt i Europa men också i världen i övrigt. Nordens roll är viktig när det gäller arbetet på ett fredligt och öppet Europa. Detta har givit oss så mycket hopp under senare tid. Till för några månader sedan var himlen bara blå och ljus, och det var bara att gå vidare. Vi hade faktiskt den inställningen när vi tog beslut med anledning av utrikesutskottets betänkande om integreringen i Europa. Vi får inte ge upp det hoppet. Norden kan och måste vara en väsentlig del av hela Europa. De nordiska länderna tillsammans har mycket att ge till vår omvärld när vi håller samman som vi gör i det nordiska samarbetet. Vi kan också få mycket tillbaka i ett öppet och fritt Europa.

Jag vill gärna understryka det som många har sagt under senare tid, nämligen att Norden kan vara och måste få vara ett styrkebälte i det europeiska samarbetet. Jag är inte alls så rädd för detta samarbete som många andra är. Det gäller ju att vi bidrar med något för att få något tillbaka. Då är de 22–23 miljoner människor som finns i Norden en stark faktor.

Den nordiska välfärdsmodellen i sin bästa utformning kan visa på lösningar som är mycket väsentliga i det sammanhanget. Det är därför med viss oro som jag under senare tid, framför allt under det senaste året, har sett att de nordiska intressena i mycket hög grad har drunknat i engagemang för annan typ av samarbete. Jag tror att det vore oerhört farligt om så skulle bli fallet för lång tid framöver.

Vi har även inom Europeiska gemenskapen erfarit att de små ländernas, t.ex. Benelux-ländernas, samarbete fortsätter inom denna, eftersom små länder behöver hålla samman. Jag vill erinra om detta i dag när vi för fram synpunkter från Nordiska rådets arbete under det gångna året.

Innan jag går över för att säga några ord om den baltiska situationen vill jag bara peka på några punkter som finns med i motioner och i andra sammanhang. Dessa punkter är en ovärderlig del av den nordiska helheten och något som vi kan bidra med i ett fritt Europa. Det är att utveckla medborgarnas Norden och de medborgerliga rättigheter som är så väsentliga för de nordiska medborgarna. Det gäller att minska byråkratin, att främja nordisk företagsamhet i alla dess former och att utveckla de sociala rättigheterna, som är väl utvecklade i socialkonventionen, vilken vi kan gå vidare med. Det gäller andra rättigheter, t.ex. rätten till arbete, det gäller utbyte för våra ungdomar när det gäller studier och skolutbyte av olika slag och att göra detta ekonomiskt möjligt. Om vi här i Norden skall kunna leva vidare som en väsentlig och viktig del av Europa, måste vi skapa ett ungdomarnas Norden inom ramen för medborgarnas Norden.

Vi måste också skapa ett barnens Norden. Jag tänker här på barnkonventionens förverkligande – vi väntar fortfarande på att en del länder skall ratificera barnkonventionen. Där har de nordiska parlamentarikerna krävt att få en redogörelse för vad man gör i Norden, och den väntar vi fortfarande på.

Det gäller naturligtvis också de äldres Norden. Där gäller det bl.a. pensionssystem och annat som ännu inte fungerar fullödigt när det gäller att flytta mellan de olika länderna.

Jag vill sist, men absolut inte minst, av dessa rättigheter i Norden nämna detta med miljön. Jag vill påstå att parlamentarikerna i Nordiska rådet har varit oerhört aktiva på det området och verkligen drivit regeringarna framför sig i den frågan. Det skall vi fortsätta med.

När det gäller miljön är det helt naturligt att vi måste inkludera våra grannar. Miljön är ju en global fråga. I dag ställs verkligen vårt engagemang på sin spets och utsätts för ett verkligt prov när det gäller våra grannar i öster, där vi ser hur spirande demokratier slås sönder med våld och hot om våld.

Jag vill gärna redan i dag, från denna talarstol, erinra om att de baltiska republikernas ofrihet och lösningen på detta är den sista resten av de problem och konflikter som vi hade under andra världskriget. De baltiska republikerna är nu de enda som inte fått sin frihet. Vi måste nu, som nordister och svenska parlamentariker, på alla sätt ge de kämpande balterna vårt stöd.

Jag är medveten om att detta skall diskuteras i morgon, men jag tycker faktiskt, med det intresse som Nordiska rådet har visat för Baltikum under det senaste året, att det hör hemma här i dag. Vid Nordiska rådets delegationsresa till Baltikum och Moskva i höstas fick vi en lång lista på förslag som gick ut på att man framför allt från Baltikum väddade om vårt stöd. Det var materiellt stöd som var huvudmålet för arbetet. Det var en oerhört lång lista på vad man behöver i dessa länder som en följd av att man under dessa 50 år har levt under en regim som är helt oförmögen att över huvud taget klara av några problem. Detta måste vi naturligtvis följa upp. Det här arbetet pågår i Nordiska rådet, men vi kan inte göra det ensamma. Vi måste ha stöd från parlamenten, vi måste ha stöd från olika håll för att det här skall kunna genomföras.

Det viktigaste av allt, i det läge som vi nu befinner oss i, är att stödja på ett sådant sätt, när det gäller t.ex. upprustning av industrier och utbildning, att vi verkligen skall kunna nå dem vi har avsett att nå med vårt stöd. Det får inte hamna i fel händer.

Det gäller även att hjälpa sjuka och barn som lider svårt under miljöförstöringen. Här finns det stora möjligheter. Det finns förslag till Nordiska rådet om att involvera de unga människorna i Baltikum i vårt student- och utbildningsutbyte. Vi måste behandla detta förslag mycket positivt. Det är en oerhört viktig del av uppbyggnaden av dessa samhällen för att det skall bli demokratiska samhällen som byggs upp när vi nu kan se den vetenskapliga socialismens totala bankrutt i dessa länder.

Jag vill bara nämna ett en citat från besöket i Sovjetunionen i höstas. Det visar på behovet av ett oerhört starkt miljöengagemang när det gäller våra närområden. En av de nyvalda parlamentarikerna sade till oss: We have tried to defeat the nature, dvs. vi har försökt att slå ned naturen. Med sådana system kan människorna inte leva. Det är den verklighet som våra grannar i öster har levt med. Det är den verklighet de har att möta. När det gäller miljösamarbetet måste vi se hur oerhört stora insatser de behöver för att kunna få en värdig miljötillvaro.

En sista kommentar om det kanske allra viktigaste i dagens läge, herr talman. Vi måste på olika sätt i dag, i morgon och den närmaste tiden så länge det behövs medverka både från Nordiska rådets sida och från parlamenten i Norden genom att skicka parlamentarikerdelegationer dit. Jag vet att de

nordiska parlamenten redan har fattat beslut om detta. De som i dag är på besök i de nordiska länderna ber om detta, de som i dag är mer eller mindre i exil i Sverige. De behöver "human shield", som det ju heter i Mellersta Östern, för att i någon mån stå emot de våldsverkare som försöker att ta den lilla demokrati som de har uppnått ifrån dem.

Det är detta som är dagens budskap från våra grannar i Baltikum. Jag hoppas att vi inte på de formella grunder som länge existerade i Nordiska rådet skall hindra oss själva från att göra sådana besök. Jag tror dess bättre att så inte är fallet i dag. Det finns andra formella grunder från Sovjetunionens sida som kan hindra detta. Men vi i de nordiska länderna och Nordiska rådet måste göra vårt yttersta för att svara på denna vädjan om en mänsklig sköld till stöd för deras demokratiska strävanden. Måtte de en dag kunna bli fria länder och liksom de nordiska länderna få sträva mot samma mål som vi tillsammans har kunnat sträva emot under många år! Då kommer de att vara blomstrande grannar. Men, herr talman, till detta krävs vår solidaritet.

I detta anförande instämde Birgitta Hambræus (c).

Anf. 5 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det nordiska samarbetet är viktigt och för många människor i Norden självklart. Vi skall ändå inte fördölja att det nordiska samarbetet kan komma i ett nytt ljus om den västeuropeiska integrationen fördjupas på olika politiska områden. Det är även vår uppgift, i Sveriges riksdag, att se till att det nordiska samarbetet fortlever, bl.a. därför att den s.k. nordiska modellen är viktig att hävda på många viktiga politiska områden.

Detta gäller t.ex. den sociala tryggheten när man flyttar mellan länder, det gäller arbetsmarknadsfrågor, miljöfrågor, kulturfrågor och även lagharmonisering mellan olika länder. Det nordiska samarbetet framstår där som ett exempel på vad som kan göras mellan länder. Det lyfts ofta fram långt utanför Norden och är just modell för hur man kan samarbeta över gränserna.

Vi bör naturligtvis inte bara nöja oss med detta, utan vi får fortfarande bygga ut samarbetet. Vi behöver fortfarande kämpa mot arbetslösheten i våra länder, bygga ut den sociala tryggheten för sjuka och hjälpa de handikappade genom samlade nordiska insatser.

Till detta arbete har under de senaste åren även kommit ett stort internationellt samarbete där de nordiska länderna tillsammans går ut och försöker påverka verksamheten i olika internationella fora.

I sommar skall vi t.ex. tillsammans med Europarådet ha en konferens i Finland om det gränsregionala samarbetet inom hela Europa. Vi har haft ett samarbete med Benelux-länderna. Vi kan nog säga att Schengenavtalet, det viktiga avtal som har gett passfrihet inom Benelux-länderna, Tyskland och Frankrike, säkert har haft den nordiska passöverenskommelsen som modell.

När Marianne Samuelsson här vädjar om att vi skall ha direktval och säger att det skulle vara så viktigt vill jag varna för detta. Vi har ju i våra grannländer sett hur valet till EG-parlamentet har samlat ett mycket litet antal röstande. Vi tycker att det nordiska samarbetet fungerar utmärkt genom att våra parlament väljer ledamöterna.

Jag vill även tillbakavisa att samarbetet på miljöområdet skulle vara av

dålig kvalitet. I Nordiska rådet och dess social- och miljöutskott har vi verkligen pressat våra regeringar till ökat samarbete. Vi har faktiskt ofta i Nordiska rådet varit ledstjärnor för samarbete i miljöfrågor i större europeiska sammanhang.

Vi kan däremot hysa oro för att en viss snålhet med medel till det nordiska samarbetet på sikt skall göra att det blir besvärligare att hävda dessa viktiga frågor.

Marianne Samuelsson nämner alla deras medlemsförslag, och det är naturligtvis intressant att man tar många initiativ. Det kan också vara så att mängder med medlemsförslag kan försvaga andra viktiga delar av samarbetet och ibland slå in öppna dörrar. Tyvärr har väl regeringen under de senaste åren varit något mindre lyhörd för förslag från Nordiska rådet. Man måste också förstå att det är väsentligt att vi koncentrerar oss på de verkligt viktiga delarna av samarbetet i dessa tider när andra samsarbetsförslag kommer fram.

Det finns stora likheter mellan de nordiska länderna och de baltiska staterna. Det finns många kulturella och politiska likheter, bl.a. kraven på parlamentarism och självständighet i samarbetet och kraven på att man verkligen skall fördjupa människors inflytande på det politiska livet. Därför klappar också Nordens hjärta hårt för de baltiska staterna, och därför har Nordiska rådet fördjupat sitt samarbete med parlamenten i de baltiska staterna.

Jag fick nyligen se på vilket fruktansvärt sätt det finns annalkande miljökatastrofer i de baltiska staterna. Det brådskar att tillsammans med de baltiska parlamentarikerna sätta in åtgärder mot dessa miljökatastrofer. Dessa katastrofer hotar både naturen, vår gemensamma Östersjö och människors och barns hälsa i Baltikum. Det finns verkligen anledning att ta itu med dessa problem på allvar, även om jag vet att självständighets- och demokratiska problem i dag tar överhand. Vi får inte glömma att det behövs praktiska politiska insatser för att hjälpa de baltiska staterna.

De senaste åren har det partipolitiska samarbetet i Nordiska rådet ökat. Vi har från socialdemokraternas sida försökt ta initiativ på vissa viktiga områden, och vi har koncentrerat oss till dessa områden. Det gäller miljöområdet och barn- och familjepolitiken, t.ex. när det gäller att få ett koncernfackligt samarbete inom Norden förverkligat.

Jag tror att det är oerhört viktigt att både regeringarna och de svenska parlamentarikerna uttalar att det nordiska samarbetet bör förstärkas och fortsätta. Det bör förstärkas både inåt genom större samarbete inom Norden och utåt genom att låta nordiska samsarbetsresultat bli modell för många lösningar av samsarbetsproblem i större europeiska sammanhang. Man säger detta ofta, men det är viktigt att man verkligen lever och arbetar efter de orden. Jag tycker att det är oerhört viktigt att parlamentsledamöter i Sverige och Norden intensivt arbetar för detta. För närvarande möter vi kanske en något kylig inställning från Nordiska ministerrådet på grund av brist på medel. Det är oerhört viktigt att det parlamentariska trycket för att förstärka det nordiska samarbetet blir mycket starkt.

Jag hälsar därför med tillfredsställelse det positiva betänkande som utrikesutskottet har lagt fram beträffande det nordiska samarbetet och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 6 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad förvänar mig något. Det är faktiskt första gången som jag har hört att en partigrupp har lagt fram för många förslag till Nordiska rådet. Jag tror inte att det gröna partiet som partigrupp har lagt speciellt många förslag, utan vi har hållit oss till några få viktiga punkter. När det gäller miljösamarbetet tror jag att även Grethe Lundblad kommer ihåg Greenpeace mycket hårda kritik mot det nordiska samarbetet när vi skulle anta havsmiljöprogrammet. Anledningen var ju att man i havsmiljöprogrammet aldrig kom längre än till det land som hade de sämsta reglerna, därför att ministrarna inte kunde sträcka sig längre. Det var egentligen bara ett hopkok av redan gamla överenskommelser. Jag tror t.o.m. att Grethe Lundblad uttryckte sin kritik mot programmet i fråga. Ett av de stora problem vi har i det nordiska samarbetet är att ministrarna i Ministerrådet inte vill gå lika långt som parlamentarikerna. Vi får ständigt skjuta dem framåt, men de går hela tiden bakåt.

Det nordiska samarbetet måste stärkas. Jag är inte heller övertygad om att direktval skulle vara sämre än nuvarande system. Det är bara att beklaga att man inte vill ta upp denna fråga i organisationskommittén när man arbetar med organisationsförändringar. Det är trots allt viktigt att diskutera de förslag som kommer och som redan ligger för att man över huvud taget skall komma någonstans i förändringsarbetet.

Anf. 7 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Det jag menade med mitt uttalande angående de många medlemsförslagen var att vi politiker måste lära oss att prioritera också i Nordiska rådet. Vi måste ta fram de just för dagen verkligt viktiga frågorna och se till att sådana frågor som vi påbörjat lösningen av får lov att leva ett tag innan vi kommer med nya förslag. Annars blir det lätt på det sättet att regeringen inte orkar med att ta itu med alla frågorna.

När det gäller miljösamarbetet och havsmiljöprogrammet kommer Marianne Samuelsson här med en helt falsk historieskrivning. Inte bara jag utan vi alla kämpade för att få fram bättre förslag när det gällde havsmiljön. Vi fick också fram bättre förslag, och det har vid den senaste sessionen kommit ytterligare förslag på detta område. Vi är ännu inte nöjda, och vi kämpar fortfarande för detta. Men kom inte och säg att vi har misslyckats!

Anf. 8 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Det jag sade var att vi i miljöpartiet inte var nöjda med det förslag som lades fram. Det är precis detta som Grethe Lundblad nu håller med mig om. Inte ens i den socialdemokratiska partigruppen var ni nöjda med det förslag som lades fram. Det är därför som det är så viktigt att vi fortsätter att driva på.

När det gäller frågan om att prioritera tycker jag att jag gjort en kraftig prioritering när det gäller mina förslag till rådet. Jag kan inte förstå kritiken mot att det inte gjorts någon prioritering när det gäller de förslagen.

Anf. 9 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Om Marianne Samuelsson hade varit med litet längre i Nordiska rådet hade hon fått lära sig, att om inte ett förslag antas i Nordiska

rådet innebär inte detta att något bättre sker. Det innebär att ingenting sker. Vi ville att det skulle hända något på havsmiljöområdet, och därför pressade vi vår regering till bra förslag. Om vi helt avvisat regeringens förslag hade det inte hänt någonting. Jag hoppas att det inte var detta som Marianne Samuelsson ville uppnå.

Talmannen anmälde att Marianne Samuelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 10 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! De stora omvälvningarna i Europa har helt naturligt på olika sätt också påverkat de nordiska länderna. Här som på andra håll i väst har man med sympati och engagemang följt de östeuropeiska ländernas strävan att kasta av sig kommunismens diktatur och slå in på en väg mot demokrati, pluralism och respekt för individen. I varje nordiskt land har denna strävan fått ett starkt folkligt stöd. Härom vittnar inte minst den våg av sympati som just nu går från Norden till de baltiska länderna.

Som tillfällig tjänstgörande i Nordiska rådets presidium hade jag i förra veckan möjlighet att vara med och ta initiativ till ett uttalande där vi i full enighet gav uttryck för den oro vi känner inför den utveckling som pågick under just de timmar som Nordiska rådets presidium sammanträdde. Det uttrycktes också en solidaritet med de baltiska folkens strävan och rätt att bli fria nationer. Med detta markerade Nordiska rådets presidium att balternas kamp är Nordens och också Sveriges sak.

Det nordiska samarbetet har influerats av förändringar i vår världsdel. Den snabba utvecklingen inom EG och de pågående förhandlingarna om ett EES har gjort det både naturligt och nödvändigt för Nordiska rådet att diskutera vilken framtid det nordiska samarbetet kan ha i ett alltmer integrerat Europa. Ett förtjänstfullt utredningsarbete under Karin Söders ledning om rådets framtida internationella relationer har avslutats. Den utredningen har gett rådet värdefull kunskap om hur bl.a. parlamentarikernas inflytande skall kunna bevaras och stärkas i de allt större samarbetsfora som håller på att växa fram.

Det finns olika bilder av nordiskt samarbete. En av dem är att Nordiska rådet verkat i snart 40 år och fattat hundratals beslut till förmån för nordbor. Trots en mycket skiftande struktur i våra länder när det gäller ekonomi, politik, militär organisation osv. finns det ett sammanhållande kitt mellan de nordiska länderna som man knappast finner någon annanstans i världen. Kultursamarbetet har varit utveckla och ett praktiskt samarbete har fungerat mycket länge – också långt före Nordiska rådets tillkomst.

Detta var den ena bilden. Den andra bilden är att Nordiska rådet är en koloss på lerfötter. Det går trögt och man har beslutskramp, det är en tung byråkrati och det politiska trycket är alldeles för svagt. Jag tror att det finns inslag från båda dessa scenarion, även om jag vill påstå att det är den första bilden som klart dominerar.

När det gäller samarbetet mellan parlamentariker och Ministerrådet, dvs. de fem nordiska regeringarna, är vår synpunkt den att det var synd att de nordiska regeringarna inte ville delta i den utredning som jag nyss nämnde.

Nu kan denna brist sägas ha reparerats genom att man lämnar ett positivt svar på de förslag till förbättringar av Ministerrådets organisation och verksamhet som parlamentarikerna i rådets organisationsutredning funnit det motiverat att framföra. När vi så sent som i fredags träffade samarbetsministrarna tog vi upp denna fråga, och vi hade en givande och konstruktiv diskussion.

Grethe Lundblad nämnde här att Ministerrådets engagemang under senare år inte har varit på den nivå som parlamentarikerna har önskat. Det var en riktig beskrivning, även om den var i snällaste laget. Jag anmälde för egen del för vår svenska samarbetsminister, Mats Hellström, att det är några saker som vi borde ta fasta på.

För det första måste vi öka effektiviteten och höja tempot.

För det andra måste vi vara angelägna om att fullfölja de beslut som Nordiska rådet ofta i stor enighet har fattat.

För det tredje måste vi underlätta det praktiska vardagsarbetet, och där vet vi att väldigt mycket brister.

För det fjärde måste parlamentarikernas ställning stärkas.

När man granskar parlamentarikers möjligheter till inflytande inom t.ex. EFTA och EG kan man lätt konstatera att detta inflytande inte heller där är tillräckligt. Det blir därför en viktig uppgift att stärka de folkvaldas roll i den nya ekonomiska sfären, EES. Endast på så sätt kan det hos breda folklager bli ett förankrat och erkänt samarbetsorgan.

Hur ett sådant EES-avtal kommer att se ut vet vi inte i dag. Det är bara att hoppas på att de landvinningar som vi uppnått i det nordiska samarbetet skall kunna bevaras och utvecklas så att talet om den sociala dimensionen och medborgarnas Europa blir en realitet. Omsorgen om individens situation, som går som en ledstjärna genom årtiondenas nordiska samarbete, måste vara riktmärke också i det europeiska omdaningsarbete som vi skall delta i.

Till ett ökat parlamentarikerinflytande i det nordiska samarbetet hör också en förbättrad möjlighet att kontrollera hur intentionerna i våra samarbetsavtal och våra rekommendationer fullföljs i regeringarnas beslutsfattande. Denna sida av verksamheten är, som jag tidigare nämnde, synnerligen viktig, eftersom det för de enskilda människorna är överenskommelsens bärkraft i vardagslivet som bevisar styrkan i det samarbete som vi så ofta och så riktigt berömmar. Alltför ofta fastnar en nordbo i svårförståeliga och onödiga formaliteter vid bosättning och arbete i ett annat nordiskt land. Vi har ännu en hel del att lägga till rätta. I denna angelägna verksamhet har t.ex. en gemensam nordisk ombudsman en stor uppgift att fylla.

När man läser utrikesutskottets betänkande ser man att det är välskrivet men knapphändigt. Man hänvisar många av knäckfrågorna till den utredning som Nordiska rådet nu arbetar med. Man skulle möjligen kunna önska att det framöver skulle kunna tas litet djupare tag och ges ett större utrymme när det gäller hur Sveriges riksdag bör förhålla sig till det nordiska samarbetet. Det kunde kanske rent av bli ett sådant engagemang att vi också kunde få med samarbetsministern i en sådan debatt. Det vore mycket bra att ha det på önskelistan.

I utskottets betänkande återges en del av den pessimism rörande det nor-

diska samarbetet för framtiden som präglade det Nordiska rådets session i fjol. Jag har emellertid intrycket att denna pessimism håller på att vända. Det finns i allt vidare kretsar en känsla av att regionen Norden kommer att ha en viktig roll att spela som föredöme och inspiratör för hur ett mellanfolkligt samarbete kan bedrivas. Denna uppfattning baseras inte minst på det stora intresse som finns i vår omvärld för den nordiska modellen. Beneluxländernas intresse är ju här redan omvittnat. Denna vidgade roll förutsätter också, herr talman, att samarbetet mellan de nordiska länderna inom Norden stärks och förbättras.

Anf. 11 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det går inte att i dag diskutera det nordiska samarbetet utan att tänka på våra baltiska bröder. Vi i Norden har, som Karin Söder sade tidigare här i dag, ett särskilt ansvar för våra nära grannar över Östersjön. Jag erinrar mig att jag för ungefär ett år sedan hade en debatt här i kammaren med Karin Söder. Det gällde då en inbjudan av de baltiska republikerna som gäster till Nordiska rådets session. Tyvärr blev det inget av detta den gången. Desto mer glädjande är det att beslut nu har fattats om att gäster från de baltiska republikernas parlament skall inbjudas till sessionen i Köpenhamn. Jag anser att det finns anledning för oss att glädja oss särskilt över detta. Vi måste axla det stora ansvar det innebär att stödja frihetens krafter i Baltikum och de människor som kämpar.

Karin Söder nämnde att Nordiska rådets delegation hade fått en lång lista över önskemål från de baltiska republikerna vid ett besök där. I likhet med Karin Söder anser jag att det nog är klokt att överlämna denna lista också till varje nordiskt lands parlament. Det finns en viss erfarenhet av att det går något snabbare att agera på bilateral väg. Jag vill därmed inte på något sätt underskatta Nordiska rådets betydelse, men självfallet måste insatser som görs både på multilateral och på bilateral väg komplettera varandra.

Från moderata samlingspartiets sida har vi t.ex. ett förslag om att Nordplus skall utvidgas till att gälla även baltiska studenter. Kanske litet typiskt för Nordiska rådets snabbhet i behandling av ärenden konstaterar utrikesutskottet att en utvidgning av Nordplus till att gälla även baltiska studenter kan komma att bli ett naturligt komplement efter den utvärdering av programmet som skall ske efter två år. Det är en framskjutning i tiden som ter sig något svårförståelig med tanke på den snabba händelseutvecklingen i Baltikum och hur oerhört viktigt det är att stödja Baltikum redan i dag.

Jag noterar också att Nordiska ministerrådet har skapat ett särskilt arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa. Jag är något osäker på om detta arbete har kommit i gång och avsatt några praktiska resultat ännu. Det är möjligt att Karin Söder kan nämna någonting om detta. Det är snabbheten i agerandet som nu är så viktig för att våra baltiska vänner skall känna att de får både konkret stöd och moraliskt stöd. Det är ju en kombination av konkret stöd och moraliskt stöd som är så viktig.

Jag vill slutligen instämma i det Karin Söder sade om synen på de nordiska länderna som ett styrkebälte i Europa och i den europeiska integrationen. Vi moderater är fast övertygade om att också det nordiska samarbetet kan få en renässans i den europeiska integrationen, att Norden som region kan

få en stor betydelse i den europeiska integrationen och att vår röst kan väga tungt. Självfallet respekterar vi att det är varje enskilt land som måste bestämma vägen framåt och innehåll för sitt europeiska samarbete, men vi vill dock uttrycka vår förhoppning att Norden så småningom som helhet fullvärdigt skall ta del av av den europeiska integrationen och på detta sätt bli en stark, livaktig och betydelsefull region i Europa.

Anf. 12 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! När det gäller det som Margaretha af Ugglas tog upp om förra årets diskussion vill jag först nämna hur det förhöll sig. Det hade icke ägt rum fria val i Baltikum – det är ordagrant vad jag sade vid det tillfället. Som demokratiskt valda parlamentariker var det Nordiska rådets mening att vi borde invänta den tidpunkt när de baltiska folken hade fått egna företrädare. Det var skälet till ställningstagandet vid det tillfället. Jag vill gärna notera detta till protokollet också i dag. Jag anser att detta var ett klokt beslut mot bakgrund av vad vi nu ser i dag.

Herr talman! Också jag vill uttrycka min glädje över att vi redan nu har sett baltiska parlamentariker som gäster vid seminarier och i utbyten av olika slag och att de också förhoppningsvis kommer att vara närvarande vid vår session. När det gäller listan på olika förslag har vi från den svenska delegationen delgett ett stort antal myndigheter, företag, politiska partier och fackföreningar vår lista. Vi har uppmanat dem att göra allt vad de kan för att på så många punkter som möjligt vara med och stödja de baltiska länderna. Det är de många punktinsatserna och punktsamarbete som vi tror är det effektivaste skyddet och stödet för de baltiska republikerna.

Vi har fått fantastiskt många positiva svar från både företag och myndigheter. Man har redan vidtagit åtgärder och varit mycket glad över att man fått denna långa lista på förslag. Naturligtvis kan vi mycket väl distribuera vårt utkast till alla parlamentariker. Vi hade överlätit det arbetet åt partierna, men jag anser att vi skall göra detta.

När det gäller Ministerrådet vill jag därutöver säga att det i höstas fattade beslut om insatser i Baltikum, och det är en början. Det gäller inrättandet av informationskontor, stöd till studentutbyte och insatser på miljöområdet. När det gäller det s.k. sändebud som nu skulle börja samarbeta och utveckla detta vidare med industriellt samarbete vet vi nu tragiskt nog inte riktigt hur man kan gå vidare. Det finns ett förslag som inte är tillräckligt, men det är en bra början. De nordiska ländernas informationskontor i de baltiska huvudstäderna är en mycket viktig början, så att de nordiska länderna finns på plats.

Till sist, herr talman! Jag har förstått att jag har taletid kvar eftersom detta inte är en replik, och jag vill då säga följande. När det gäller direktval till Nordiska rådet är den diskussionen inte meningsfull så länge man inte har sett över Nordiska rådets hela konstitution. Det gäller också församlingens beslutsfattande.

Anf. 13 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill ge en upplysning till Margaretha af Ugglas, som frågade om det har hänt något med anledning av Nordiska ministerrådets ar-

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

*Verksamheten inom
Europarådet*

betsprogram för samarbete med och stöd till Baltikum. I går blev jag informerad av statssekreteraren för nordiska frågor om att t.ex. när det gäller stipendier för elever och studerande från de baltiska länderna har det redan kommit in ca 200 ansökningar. 60 ansökningar har redan beviljats. Jag tycker att det är utmärkt att det så snabbt har kommit i gång en verksamhet och att den verksamheten har skapat ett sådant stort intresse. Det gäller utbyte av studerande mellan de baltiska staterna och Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

4 § Verksamheten inom Europarådet

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU10 Verksamheten inom Europarådet (redog. 1990/91:3 och skr. 1989/90:156).

Anf. 14 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Med anledning av vad som nu sker i Baltikum är det naturligt att debatterna om Europarådets och Nordiska rådets arbete fokuseras på just Östeuropa. Som Håkan Holmberg sade tidigare i dag kommer det att bli fler tillfällen att debattera och uttala sig när det gäller Baltikum.

Den reservation som vänsterpartiet och miljöpartiet har tillsammans i det här betänkandet handlar om Turkiet. Jag avser därför att använda min taletid för att kommentera den reservationen.

Det är med tillfredsställelse som man läser utrikesutskottets betänkande om reglerna för medlemskap i Europarådet. Där står att Europarådet har tillkommit för att främja samarbetet mellan Europas demokratier, att kraven för att kunna bli medlem är högt satta. Det finns regler för att de mänskliga rättigheterna skall respekteras, och man skall bekänna sig till ett lagbundet samhällsskikt. Det är enligt utskottets mening även angeläget att de stater som uppfyller dessa kriterier, dvs. parlamentarisk demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, så snart som möjligt skall upptas som medlemmar.

Allt detta är mycket bra. Men vad gör man i Europarådet med en medlemsstat som inte uppfyller dessa högt uppsatta krav?

Herr talman! Jag har även anledning att konstatera att det i betänkandet finns med formuleringar att det sker vissa framsteg vad gäller demokrati i Turkiet. Det gör det verkligen inte. Amnesty konstaterar att Turkiet är det land där brott mot mänskliga rättigheter föranleder till antalet flest rapporter från Amnesty. De lagar som Turkiet införde i april 1990 är verkligen exceptionella och borde ha fått Europarådet att reagera. Men vi får hoppas att det finns med något i nästa års redogörelse.

Turkiet har anmält krav på s.k. derogation enligt artikel 15 i konventionen för mänskliga rättigheter och har angett vilka paragrafer i konventionen som landet inte har för avsikt att följa. Utskottet svarar att man nu i Europarådet undersöker om de uppgivna förhållandena i landet är sådana att det kan an-

ses vara befogat att Turkiet inte följer delar av konventionen. De riksdagsledamöter som finns med i den här debatten och som är medlemmar i Europarådet kanske kan svara på dels om jag har förstått tillvägagångssättet, dels om Europarådets prövning i den här frågan nu är klar.

Vi kräver i vår reservation att Sverige ånyo skall anmäla Turkiet till Europarådet för brott mot mänskliga rättigheter.

Vänsterpartiet har vidare ett särskilt yttrande när det gäller de irakiska kurder som finns i lägren i Turkiet. I stället för att upprepa vad vi anser fattas i betänkandet och i redogörelsen, vill jag använda tiden till att fråga om Sverige finns med i den planering som görs för flyktingarna.

I fredags fick jag en rapport om att en amerikansk delegation finns i lägren och förbereder att om det blir en fredlig lösning i kriget med Irak skall 800 familjer, motsvarande ca 3 000 personer, och ett antal handikappade och skadade tas emot av USA. Resten skall fördelas på europeiska länder. Men om det blir krig kommer detta inte att ske, utan då hoppas man att de så småningom skall kunna återvända till sitt land. Jag undrar om Sverige finns med i den här planeringen för de kurdiska flyktingarna?

Anf. 15 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Europarådets roll och Sveriges möjligheter att arbeta för de mänskliga rättigheterna är otroligt viktiga för oss. Där måste vi naturligtvis vara drivande och utnyttja de samarbetsmöjligheter som finns.

Som världen ser ut i dag har inte förtrycket av de mänskliga rättigheterna minskat, utan vi ser snarare ständigt prov på att det utökas. För oss som parlamentariker är det otroligt viktigt att ständigt ta upp frågorna om de mänskliga rättigheterna och ständigt arbeta för en bättre värld. Att göra det inom Europarådet är en väsentlig sak för oss.

Miljöpartiet har tillsammans med vänsterpartiet en reservation om Turkiets situation. Jag håller med Berith Eriksson i hennes anförande. Det är viktigt att vi verkligen markerar och ställer krav. Turkiet uppfyller inte i dag de krav som man har ställt upp i Europarådet för samarbete. Turkiet uppfyller inte heller kraven på mänskliga rättigheter, och vi får ständigt se prov på det. Det är naturligtvis angeläget att vi från svenskt håll agerar kraftigt. Jag yrkar därmed bifall till reservationen.

Anf. 16 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! I det betänkande om Europarådet som vi har att behandla i dag – det är ett slags årligen återkommande debatt om Europarådets verksamhet – finns bara en reservation. Det är den som berör Turkiet. Tidigare talare har redan berört reservationen.

För bl.a. Turkiet – tidigare var det Grekland under överstarnas tid och andra länder som har varit medlemmar i Europarådet under svåra tider – har Europarådet en stor roll att fylla. Här pågår en kontinuerlig övervakning, en kontinuerlig granskning och en kontinuerlig debatt. Europarådet har alltså en mycket stor roll för att driva på utvecklingen och att försvara de människor som utsätts för förföljelse eller kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det är en roll som man känner mycket starkt för när man befinner sig som delegat i Europarådets parlamentariska församling. Det går icke en

session utan att dessa frågor tas upp. Jag är alldeles övertygad om att när vi återigen åker ner till Strasbourg, till den session som tar sin början i slutet av januari, kommer frågan om Turkiet att tas upp igen. Vi får då en möjlighet att följa upp det som Berith Eriksson frågade om, nämligen om de frågor är besvarade som när utskottet tog ställning till motionerna ännu icke var klara. Vi har alltså en möjlighet att följa upp dessa frågor när vi kommer till Strasbourg.

Europarådet har fått en ny roll gentemot reformländerna, de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Det är en roll som står beskriven i utrikesutskottets betänkande, och det är en roll som jag tycker att vi icke kan gå förbi i dagens debatt och som är kolossalt viktig. Vi vet att Ungern har blivit medlem av Europarådet och att Polen står i tur. Man har där haft riktiga fria parlamentsval.

Europarådet har för att underlätta, erkänna och stärka demokratisträvandena i Öst- och Centraleuropa inrättat en särskild funktion, ett slags observatörsstatus för de länder som man åtminstone har kunnat beteckna som reformländer, även om de på intet sätt ännu kunnat uppfylla Europarådets höga krav för att bli medlemmar vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Det är självklart att våra tankar i dag går särskilt till en av observatörerna som har varit närvarande vid Europarådets sessioner med en mycket stor delegation. Det är Sovjetunionen. Jag erinrar mig också det mycket vackra och uppmärksammade tal som president Gorbatsjov, mycket hyllad och uppburen, höll på försommaren 1989 inför Europarådet. Han talade då om det europeiska huset.

Nu ser vi vad samme man gör gentemot de baltiska republikerna. Han skickar inrikestrupper att krossa fredliga demonstranter. Så sent som i går hotade han de baltiska staterna med fortsatta åtgärder om ingen politisk lösning kommer till stånd. Han påstår något som är klart osant, nämligen att de baltiska staterna inte har visat någon förhandlingsvilja. Vi vet att de baltiska delegationerna i Moskva har suttit och försökt att få i gång förhandlingar och mötts av sovjetiska stenansikten och icke någon rörelse och icke något försök till förhandling. Återigen hotar nu president Gorbatsjov med fortsatta våldsåtgärder i de baltiska republikerna. Det står att läsa i dagens tidningar.

Det är alldeles självklart att Europarådet måste ta upp den baltiska frågan vid sin session nu i slutet av januari. Det är alldeles nödvändigt. Jag förstår inte, men det blir naturligtvis en sak för Europarådet att hantera, hur man skall kunna upprätthålla en fortsatt observatörsstatus för Sovjetunionen under dessa omständigheter. Europarådet har en stor funktion att fylla för att stödja de baltiska republikerna i deras frihetssträvanden.

Herr talman! Det var det budskap jag ville framföra i dag. Jag hoppas att de föregående talarna som särskilt har tagit upp frågan om Turkiets situation tillgiver mig att jag har velat säga detta från talarstolen.

Anf. 17 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tackar Margaretha af Ugglas för hennes inlägg när det gäller Europarådets arbete för att påverka vad som händer i Turkiet.

Margaretha af Ugglas nämnde också Grekland. Hon sade att när man nu

reser till Europarådet blir det tillfälle att ta upp de frågor som vi har tagit med i vår reservation och i vårt särskilda yttrande.

När det gäller flyktingarna i lägren i Turkiet vill jag nämna att på grund av de förhållanden som råder där flyr människor i panik. I desperation försöker de ta sig till andra länder. Till Grekland har det kommit ca 300 personer. De sitter i grekiska fängelser på Kreta, Amnissa och på andra platser. Där har man skilt familjerna åt. Kvinnorna finns i ett fängelse, männen i ett och barnen i andra fängelser. Det finns i Sverige namnlistor på dessa personer och också uppgifter på hur många barn som har fötts i fängelse. Det går att slippa fängelse om man kan betala en summa motsvarande 2 000 USA-dollar. Det är också ett förhållande som jag hoppas att man tar upp och behandlar i Europarådet.

När det gäller Turkiet och de många år som landet har lovat att göra förbättringar, kan vi påpeka att de förbättringar som Turkiet utlovade 1984 när Sverige tog tillbaka sin anmälan väntar vi fortfarande på. Det har varit en mycket effektiv strategi för turkarna att lova förbättringar som de sedan inte infriar. Jag undrar hur länge vi skall vänta på att Turkiet också visar några prov på förbättringar?

Anf. 18 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi behandlar i dag om Europarådet handlar framför allt om de mänskliga rättigheterna i Turkiet samt om de irakiska kurderna som har flytt till Turkiet och deras situation. Det finns anledning att vara mycket deprimerad över utvecklingen för bägge dessa saker.

I två och ett halvt år har de ca 30 000 irakiska kurderna levt under svåra förhållanden i turkiska läger. Turkiet har konsekvent motarbetat alla försök från utomstående, t.ex. UNHCR och Röda korset, att bidra med pengar eller materiell hjälp.

De irakiska kurderna lever dessutom inlåsta och bevakade, utom för enstaka besök som de tillåts få, men då bevakade av beväpnade vakter. Situationen blir inte bättre av att Turkiet i de områden där lägren finns bedriver ett formligt krig mot PKK. Det betyder naturligtvis att situationen försämrats för de irakiska kurderna eftersom de till stor del utgörs av f.d. gerillasoldater från grupper i Irak.

De som har haft pengar bland de irakiska kurderna har, som Berith Eriksson har sagt, flytt från lägren och tagit sig till andra länder då situationen har varit hopplös.

Det är oerhört problematiskt att leva år efter år i ett tältläger under usla sanitära förhållanden, med mat på en absolut miniminivå, utan möjligheter att försörja sig och utan möjlighet till rörelsefrihet. Barnen har inte gått i skola på två och ett halvt år. Huvudsakligen beror det på att Turkiet inte accepterar att undervisning ges på kurdiska, och barnen talar naturligtvis enbart kurdiska.

Detta är en oacceptabel situation, och det råder en stor risk att ingenting kommer att förbättras. Turkiet måste kritiseras utomordentligt starkt för att man trots de uppenbara humanitära behoven vägrar att låta hjälp komma fram från utländska och internationella givare. Framför allt måste Turkiet

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

*Verksamheten inom
Europarådet*

kritiseras för att UNHCR har förvägrats spela en roll för de europeiska kurderna.

Det är en omänsklig politik som har förts av Turkiet. Berith Erikssons uppgifter om den amerikanska delegationen, som verkar vara beredd att ta emot ett antal familjer, innebär också att Sverige borde reflektera över att ta initiativ till en motsvarande fördelning mellan de europeiska länderna av så många som möjligt av de irakiska kurderna. Vi borde nu inse att det efter två och ett halvt år är uppenbart, av en lång rad olika skäl, att det inte kommer att bli någon lösning i Turkiet för den här gruppen. Det borde naturligtvis leda till att man försöker lösa problemet på annat sätt, t.ex. genom att dessa människor får komma på flyktingkvot till övriga Europa.

Tortyrkommissionen har nu varit ratificerad av Turkiet i ungefär två år, och ändå strömmar trovärdiga rapporter ständigt in om nya fall av tortyr. Det går inte längre att, som man har gjort tidigare, skylla på disciplinsvårigheter inom polisen – inte efter två år. Bl.a. visar en Amnestyrapport, som kom för ett tag sedan, att mer än 100 personer blev torterade mellan mitten av april och mitten av juni 1990.

Det finns också ett hot från regeringen om att börja verkställa dödsstraff, något som man inte gjort sedan 1984. Det är över 300 personer som i så fall skulle komma i fråga för avrättning.

Det föreligger även rapporter om att t.o.m. slagord som "Fred och frihet" leder till trakasserier för människor. En affärsinnehavare hade satt upp en lapp i sin butik om att han önskade fred och frihet i Mellanöstern med anledning av det nuvarande krigshotet. Han lär som ett resultat ha blivit av med sin affär. Detta är bara ett tecken på att respekten för de mänskliga rättigheterna inte riktigt är vad den borde vara i Turkiet.

Det är dock rimligt att invänta den rapport från en övervakningskommission som agerar inom ramen för tortyrkommissionen. Men om inte den kommissionen på ett kraftfullt sätt klarlägger att tortyr inte förekommer, så måste Europas reaktion bli klar och entydig. Turkiet bör i så fall återigen anmälas till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna.

Jag vill citera utskottet i anledning av vad Margaretha af Ugglas sade om Europarådets betydelse för de nya demokratierna i Europa:

"Europarådet har tillkommit för att främja samarbetet mellan Europas demokratier. Kraven för att bli medlem är högt satta. Medlemskap i Europarådet ses därför av staterna i Central- och Östeuropa som en bekräftelse på att man uppnått status som parlamentarisk demokrati, att de mänskliga rättigheterna respekteras och att man bekänner sig till ett lagbundet samhällsskick."

Vi måste då konstatera att det helt enkelt inte finns plats i den europeiska gemenskapen, i Europarådet, för ett land som systematiskt och medvetet kränker grundläggande mänskliga rättigheter. Det finns en risk för att så är fallet inte bara med Sovjet utan möjligtvis också när det gäller Turkiet.

Anf. 19 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ställer mig bakom Maria Leissners krav att Sverige skall ta emot fler flyktingar från dessa läger och att vi skall finnas med i den här planeringen.

Men jag vill också påpeka att vi kanske måste städa litet utanför den egna dörren och ta emot de 18 personer som vi själva direktavvisade i Trelleborg i augusti 1989 och som kom från de här flyktinglägren. De sitter fortfarande i Tyskland, och deras ärenden ligger hos invandrarverket i Sverige. I det fallet har vi uppenbarligen brutit mot de bestämmelser vi har om transitland under flyktvägen. Men vi fick troligen stora skälvan när plötsligt 20 personer från de här flyktinglägren stod vid vår gräns. Vi trodde kanske att om vi släpper in dem, så kommer de övriga 30 000 omedelbart.

Det har ju tidigare varit mycket svårt att ta sig ur lägren. Det verkar som om man i Turkiet har lämnat öppningar för dessa flyktingar – att de kanske kan ta sig ut ur landet. Det kan ju också bero på att man tidigare med jämna mellanrum har tvångsåtersänt människor från lägren till Irak, och att det efter den 2 augusti 1990 inte är möjligt att fortsätta på det sättet.

Jag ställer mig också bakom Maria Leissners uttalande att vi bör överväga att åter anmäla Turkiet till Europadomstolen.

Anf. 20 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det när det gäller frågan om Turkiet enligt min uppfattning inte finns några principiellt skiljaktiga meningar, trots att det föreligger en reservation. Jag tror att vi alla är ense om att vi måste sätta största möjliga press på Turkiet, så att vi där får till stånd respekt för de mänskliga rättigheterna. Och om det inte visar sig gå, måste Turkiet lämna Europarådet. Vi kan inte som medlemmar acceptera stater som inte uppfyller Europarådets krav på demokrati och mänskliga rättigheter.

Anledningen till att vi från utskottets sida inte har föreslagit några särskilda åtgärder är ju att situationen i Turkiet är föremål för en särskild utredning, som senare kan leda till åtgärder. Vi är naturligtvis beredda att medverka till de erforderliga åtgärderna om det visar sig nödvändigt, vilket tyvärr är bara alltför sannolikt.

Europarådet är en viktig institution. Europarådet är viktigt som väktare för demokrati och mänskliga rättigheter, och det är viktigt därför att det är det mest representativa organet för samarbete mellan Europas demokratier, mellan regeringarna och mellan parlamentariker. Det gör att Europarådet har fått en alldeles särskild roll att spela i den utveckling som vi nu ser i Europa. Det faktum att allt fler av Europas stater blir demokratier gör att Europarådet blir ett naturligt politiskt forum för ett vidare alleuropeiskt samarbete. Europarådet har också kunnat spela den rollen på ett mycket aktivt sätt. Det gäller inte minst dess parlamentariska församling.

Man diskuterar också om Europarådet kan tjäna som bas för den parlamentariska förankring av ESK-processen som man nu diskuterar. Vi ser det som ganska naturligt.

Det är alltså viktigt att Europarådet får möjlighet att spela en fortsatt aktiv – och en aktivare – roll i arbetet på att inlemma de öst- och centraleuropeiska staterna i Europas demokratiska samverkan och samarbete, och att Europarådet blir en drivkraft i arbetet på att skapa en alleuropeisk gemenskap.

Men detta innebär naturligtvis inte en urskillningslöst öppen famn. Det är också nödvändigt att Europarådet fortsätter sin roll som väktare av kraven

på demokrati och mänskliga rättigheter. Den rollen är naturligtvis särskilt betydelsefull i den situation vi i dag befinner oss i.

Här har redan kommenterats det faktum att Sovjetunionen har en observatörställning i Europarådet och också aktivt utnyttjar denna möjlighet. Detta välkomnande av Sovjetunionen att närvara vid Europarådssessionerna var naturligtvis ett uttryck för en optimistisk syn på Sovjetunionens inre politiska utveckling mot demokrati.

Europarådet bör nu ta upp frågan om hanteringen av de baltiska republikerna, och det bör man göra ur två synvinklar. Den ena är det faktum att okupationen av de baltiska republikerna är ett arv från andra världskriget och att freden efter andra världskriget inte kan anses ha fullt uppnåtts innan också de övergreppen har upphävts och de baltiska republikerna har återfått sin frihet. Därför borde det vara naturligt för Europarådet att aktivt söka driva det kravet.

Den andra synvinkeln är naturligtvis Sovjetunionens agerande i de baltiska republikerna ur de mänskliga rättigheternas perspektiv. Det är uppenbart att den typ av ingrepp – de våldshandlingar – som har skett, de inskränkningar i yttrande- och tryckfrihet som har åstadkommit och det hot man har skapat mot demokratiseringsprocessen i Baltikum, är brott mot de mänskliga rättigheterna.

Därför bör det vara naturligt att Europarådet snabbt tar upp detta, både i parlamentarikerförsamlingen och på ministerrådsnivå, och samlar sig till gemensam reaktion mot Sovjetunionen, en reaktion där man naturligtvis bör ta upp Sovjetunionens och Europarådets fortsatta relationer till diskussion.

Herr talman! Europarådet har möjligheter och ett ansvar. Jag tror att rådets sätt att hantera den kris som vi just nu upplever i Baltikum också blir betydelsefull för rådets möjligheter att spela en aktiv och pådrivande roll i arbetet för att skapa en demokratisk alleuropeisk gemenskap.

Jag vill yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 21 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag är mycket tillfredsställd med dagens debatt om Turkiet – att så stor enighet och samstämmighet råder när det gäller synen på Turkiet. I dagens debatt har vi fått ytterligare och mer långtgående uttalanden än vad som framgår av betänkandet.

Jag ställer mig bakom reservationen men ämnar inte yrka bifall till den.

Vi i vänsterpartiet ställer oss också bakom kravet, som här förs fram, att frågan om Baltikum skall tas upp i Europarådet så snart som möjligt.

Anf. 22 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! I dagens debatt om Europarådet har situationen för de irakiska kurderna i Turkiet tagits upp.

I måndags, alltså den 14 januari, var jag i Paris på sammanträde med Europarådets flykting-, invandrar- och befolkningskommitté. Där behandlade vi just denna fråga tillsammans med situationen för dem som flytt från Bulgarien till Turkiet. Vi beslutade med stor majoritet om en rekommendation som kommer att behandlas vid Europarådets ordinarie session i januari, närmare bestämt måndagen den 28 januari.

Rekommendationen grundar sig på en rapport som är gjord av den tyska parlamentsledamoten Luuk och den nederländska parlamentsledamoten Eisma.

I mars förra året var underkommittén för flyktingfrågor, där jag ingår, i Turkiet för att undersöka situationen för de olika grupper av flyktingar som finns där. Som vi tidigare hörde här var förhållandena för människorna i de flyktingläger vi besökte miserabla, framför allt i de kurdiska lägren i Mardin och Diyarbakir. Friheten för människorna var begränsad, speciellt i Mardin. De sanitära förhållandena var dåliga. I t.ex. lägret i Diyarbakir fanns i vissa delar tillgång till vatten endast mellan kl. 12 på natten och kl. 5 på morgonen. I Mardin var tappkranen till dricksvattnet placerad bara några meter från torrdassen. Flyktingarna i Mardin bodde i tält, och gör så fortfarande. Bostäderna, dvs. tälten, hade dock förbättrats jämfört med förhållandena under vintern tidigare, genom att de nu var försedda med dubbla tältdukar och genom att halvmeterhöga väggar hade byggts upp. Jag vill påpeka att temperaturen i detta område kan gå ner till mycket under noll.

All undervisning av barnen var förbjuden. Lägret i Mus hann vi inte besöka, men enligt uppgift var situationen ännu värre där. Detta ledde bl.a. fram till att vi efter besöket hos UNHCR, som endast får verka i Turkiet under tryck från den turkiska regeringen, gjorde påtryckningar hos våra olika regeringar för att få fram de medel som saknades för att bygga bostäder åt flyktingarna i Mardin. Detta lyckades, men när allt var klart sade den turkiska regeringen nej till byggandet med hänvisning till att den turkiska befolkningen inte ville ha kurderna i det området. Situationen för de irakiska flyktingarna är således lika svår även denna vinter.

Den rapport som nu har godkänts har diskuterats under många möten i kommittén, och den skulle ha debatterats i september 1990 under höstsessionen i Strasbourg men blev uppskjuten på grund av Gulfkrisen.

I rekommendationen uppmanas ministerrådet att verifiera att flyktingarna i Turkiet, oberoende av varifrån de kommer, skall ha sina rättigheter i enlighet med den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, innebärande bl.a. rätt till utbildning, att medlemsländerna skall visa sin solidaritet mot Turkiet och ge stöd till finansieringen av projekt för de irakiska flyktingarna, och att den sociala utvecklingsfonden skall se till att tidsplanen för projektet för de bulgariska flyktingarna hålls.

Turkiet uppmanas att dra tillbaka sin reservation till Genèvekonventionen rörande flyktingars status, låta UNHCR bygga bostäder åt flyktingarna från Irak, och låta Röda korset hjälpa till med återförening av familjer.

Turkiet föreslås också låta den sociala utvecklingsfonden få stödja de irakiska flyktingarna, och ge internationella hjälporganisationer tillträde till lägren i enlighet med praxis i andra medlemsländer. Dessa uppmanas också att ta emot de kurdiska flyktingarna i sina länder.

Rekommendationen upptar också en del åtgärder avseende de bulgariska flyktingarna.

Vid behandlingen av rapporten i måndags informerade de turkiska representanterna oss om att skolor startats den 25 oktober 1990 för flyktingbarnen i Mus och Diyarbakir, däremot inte i Mardin. På grund av lärarbrist är klasserna mycket stora. All undervisning sker på turkiska med turkiska lärare.

Prot. 1990/91:50

16 januari 1991

*Verksamheten inom
Europarådet*

Jag har nu kontaktat ambassaden i Turkiet angående denna fråga samt även rörande den muntliga information som lämnades på sammanträdet om UNHCRs möjlighet att bygga bostäder på annan plats än den som tidigare var aktuell.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 23 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag tackar Anita Persson för den här redogörelsen. Det sista påståendet, att Turkiet skulle ha startat skolor den 25 augusti 1990, ifrågasätter jag. Så sent som den 4 januari talade jag med en flykting direkt från lägren, och enligt honom finns fortfarande ingen skolgång i lägren.

Anf. 24 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det förekommer viss undervisning i lägren. Jag kan då säga att enligt det skriftliga besked vi fick undervisas i Mus 1 135 elever i åldern 7–13 år av nio lärare. I Diyarbakir är det 1 868 elever i åldern 8–12 år som undervisas av 40 lärare. Turkiska regeringen har enligt egen uppgift satsat 19 904 US dollar för att få i gång den här undervisningen.

Ambassaden har också bekräftat att det förekommer viss undervisning. Naturligtvis är det inte den undervisning som vi menar med undervisning i de svenska skolorna, men jag tycker att det är en framgång i alla fall att man har börjat.

Anf. 25 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det är ju möjligt att man med undervisning menar den frivilliga koranundervisning som förekommer i de moskéer som finns i lägren. Man har byggt upp en lokal som skall fungera som moské, och där erbjuds barnen att läsa Koranen.

Det var mycket bra att vi fick det här sagt i dag. Jag kommer att förmedla dagens protokoll till dem som vi har kontakt med i lägren, så att de kanske kan ställa krav på att få den undervisning som turkarna säger bedrivs där, ett påstående som jag fortfarande ifrågasätter sanningshalten i.

Anf. 26 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det är inte den undervisning som bedrivs i lägren, utan den här undervisningen bedrivs utanför lägren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU5 Kambodja.

Kambodja

Anf. 27 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Även en dag som den här, då tragiska konflikter och konfliktrisker tornar upp sig, tycker jag att det är rätt att vi försöker ägna någon tid åt att inte glömma andra oroshärdar i världen där krig faktiskt pågår och där stora tragedier kan inträffa i framtiden, om ingenting görs nu.

Vi behöver kanske inte i dag repetera någon beskrivning över de röda khmerernas skräckvälde i Kambodja under perioden 1975–1978, då förmodligen över en miljon människor mördades eller svalt ihjäl, däribland 90 % av alla som hade någon form av högre utbildning.

Många har under årens lopp haft svårt att förstå varför USA under så lång tid ansett sig tvunget att se mellan fingrarna eller rent av indirekt stödja en av de mest barbariska regimer världen skådat och som har kallat sig kommunistisk. Förklaringen är, som väl många av oss inser, den långsinta bestraffningspolitik som USA fört mot Vietnam och som visar sig på en rad områden. Det ser tyvärr ut som om USA inte ger sig i det här området förrän man säkert har fått en antivietnamesisk regering organiserad i Phnom Penh.

Det var emellertid mycket välkommet att USA under sommaren 1990 deklarerade att ett av målen för dess politik var att förhindra att de röda khmererna kommer tillbaka till makten. EG och länderna i Sydostasien och t.o.m. Kina har följt efter och gjort liknande ställningstaganden. Skälen till denna omsvängning är flera, men naturligtvis har den internationella oron för och opinionsbildningen mot att det gamla Pol Pot-gänget skulle hjälpas tillbaka till makten varit en faktor som har drivit på. Det fanns ju en risk för att plötsligt skulle Kina och USA kunna stå ensamma i FN och försvara de röda khmerernas representation. Även i USAs kongress har stödet för den förutvarande linjen sviktat.

Givetvis har utvecklingen i Östeuropa och den därav följande försvagningen av Vietnams ekonomi också bidragit till uppmjukningen av Kinas och USAs positioner. Omsvängningen under sommaren beredde också vägen för den fredsplan för Kambodja som presenterades av de fem permanenta medlemmarna i FNs säkerhetsråd den 28 augusti. Det högsta nationella rådet för Kambodja, som enligt planen skulle bildas, har också skapats under hösten men har oerhört svårt att nå konkreta resultat.

Efter Paris-mötet före jul utövas nu påtryckningar från främst Frankrike och Storbritannien mot parterna i den kambodjanska konflikten att försöka förverkliga den plan som säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar har lagt fram. Det är svårt att utöva påtryckningar på de gerillakrigare som finns ute i djungeln, och det är då i första hand Phnom Penh-regimen som kan påverkas, som man har direktkontakt med.

Gerillakriget fortsätter, och de röda khmererna är enligt min mening fast beslutna att återta makten. De har inte tagit avstånd från sin tidigare politik och har inte visat sig beredda att avstå ifrån att sabotera de fria val som är

tänkta att äga rum. Läget är enligt min mening oroande, och vackra ord hjälper inte långt. Jag skulle, som jag har sagt i reservationen, gärna velat ha en mera tydlig skrivning i utskottet men godtar att våra yrkanden 1, 2 och 4 i motion U644 har blivit besvarade.

Förutom de flyktingar som nu skapas inuti Kambodja på grund av gerillakriget finns, som vi alla vet, 400 000 flyktingar längs gränsen mot Thailand. De flesta är kvinnor, barn och äldre. Lägren där de vistas kontrolleras av koalitionen mellan röda khmererna, Son Sanns KPNLF och Sihanouks folk. Förhållandena i dessa läger anser en del rapportörer vara en internationell skandal. I utbyte mot mat, sjukvård och kläder från biståndsgivare, däribland FN, rekryteras barn till soldater inuti Kambodja.

Flyktinglägren kan därför sägas delvis fungera som militära baser. Thailands krav att lägren skall demilitariserats och att flyktingar och soldater skall åtskiljas har inte lett någonstans. Vi tycker att det är dags att FN sätter kraft bakom orden, försöker ställa lägren under UNHCFs kontroll och ser till att rätt personer får den flyktinghjälp som delas ut.

Jag är därför inte tillfreds med den mycket försiktiga skrivning som utskottet gör med anledning av vårt yrkande att flyktinglägren måste befrias och har därför avgivit en reservation i det här ärendet.

Anf. 28 ANNELI HULTHÉN (s):

Herr talman! I årtusenden har nu människan vandrat omkring på denna jord. Vi har utvecklats från att ha levt i grottor och träd till att stänga våra dörrar kring bekvämt centraluppvärmda hem. Vi har tagit sjumilakliv från primitiva riter och seder till avancerade datatekniksystem. Från den tidpunkt då hjulet förenklade vår tillvaro har utvecklingen rullat långt, ibland kanske t.o.m. alltför långt.

Vi som befolkar jorden nu i 1900-talets slutskede skulle ha kunnat skapa en civilisationens högborg. Men vad har vi egentligen lärt oss, herr talman? Egentligen ingenting.

Fortfarande tror världen på att konflikter kan lösas med krig. Fortfarande måste människor offras innan internationella och regionala konflikter kan få ett slut. Det är med både sorg och besvikelse som vi kan betrakta de våldshandlingar och krig som nu tornar upp sig i Baltikum och i Gulfen.

Samtidigt som nu världsmakter återigen är beredda att försöka kriga sig till ett samförstånd, lider andra stater fortfarande av sviterna från tidigare försök till sådana lösningar. Kambodja, det ärende som vi nu skall behandla i kammaren, är ett av dem. Kambodja, detta land som våldförts av krig och slitits sönder av inbördes stridigheter. Kambodja, detta land som Pol Pot-regimens groteska sociala experiment ruinerade på ekonomiska och sociala infrastrukturer och vars folk lidit mer än någonsin vår fantasi kan föreställa sig. Detta land om något är beviset på nödvändigheten att lösa konflikter med förhandlingar och fredliga överenskommelser.

Efter många år utan någon synlig lösning på konflikten antog FNs säkerhetsråd i september 1990 resolution 668, i vilken det ges stöd för en fredsplan för Kambodja och en allomfattande lösning av konflikten. Den planen godtog också av de fyra kambodjanska parterna. En fredlig lösning är egentligen den enda reella möjligheten för att Kambodjafrågan en gång för alla

skall lösas, en uppfattning som också utskottsmajoriteten uttrycker i betänkandet.

Reservationen som fogats till betänkandet behandlar främst mänskliga rättigheter samt flyktingars och krigsfångars situation i Kambodja. I reservationen anföras att Sverige aktivt skall verka i FN och i andra internationella sammanhang för att gränslägren befrias från de röda khmerernas terror, för att flyktingar och soldater skiljs åt och för att lägren demilitariseras.

Precis som Bengt Hurtig nyss nämnde, är situationen för de hundratusentals människor som lever i gränstrakterna mellan Kambodja och Thailand mycket svår. En stor del av flyktingarna är barn under 15 år, och många av dem har aldrig upplevt något annat liv än det i lägren. Barn tvingas att bli soldater och delta i stridigheterna.

En faktor som ytterligare komplicerar situationen är att majoriteten av flyktingarna inte befinner sig under UNHCRs kontroll och därför inte heller har full flyktingstatus. I få läger, framför allt inte i dem som röda khmererna kontrollerar, finns det möjligheter för internationella organisationer att komma in.

Utskottet säger i betänkandet att det är angeläget att Sverige i internationella sammanhang fortsätter att verka för de mänskliga rättigheterna, inkl. flyktingars och krigsfångars situation, något som Sverige aktivt har gjort i FN. Brott mot mänskliga rättigheter kan aldrig accepteras, oavsett vem som bär ansvaret för dem. Vidare har Sverige vid upprepade tillfällen tagit avstånd från den främmande militära inblandningen i Kambodja. Sverige har också i flera år försökt få säkerhetsrådet att ta upp Kambodjafrågan till behandling. Det bör även nämnas att en del av fredsplanen som presenterades av säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar innehöll förslag om skydd för de mänskliga rättigheterna.

Möjligheten att ge bistånd till offren för kränkningarna av de mänskliga rättigheterna är beroende av att fredsplanen förverkligas. Det är först när fredsplanen har börjat verka som Sverige kan ta ställning till frågan om diplomatiska förbindelser med Kambodja. Men vi skall inte glömma att Sverige i dag faktiskt ger stöd till Kambodja genom framför allt katastrofbiståndet, som uppgick till 16 milj.kr. under förra budgetåret. Biståndet har främst lämnats genom FNs barnfond för stöd till landets primärskolor, hälsovård och dricksvattenförsörjning. Genom ett regeringsbeslut under hösten kommer det humanitära stödet till Kambodja att uppgå till 36 milj.kr. under budgetåret 1990/91.

Med det, herr talman, och med förhoppning om fred vill jag yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkande 5 och avslag på reservationen.

Anf. 29 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Alla önskar vi att det sargade Kambodja skall få fred, en demokratisk utveckling och en legitim regering.

FN antog i höstas en resolution som innebär en fredsplan för Kambodja. Ännu har den inte lett till några framgångar. Vid det möte som hölls i Paris i december kunde de olika kambodjanska parterna inte enas i arbetet med fredsplanen. Trots allt kom man dock överens om att samlas till en fredskonferens under det första kvartalet i år.

Den stadga och den enighet som FN nu har motsvarar de idéer om en institution för konfliktlösning som avsågs när de en gång bildades. Det ger trots allt förhoppningar om en lösning på Kambodjakonflikten.

Japans premiärminister kommer i slutet av denna vecka att besöka Sydostasien. Avsikten med hans besök är att få till stånd ett samarbetsavtal mellan Japan och de sydostasiatiska staterna. Avtalet skall förhoppningsvis omfatta dels samarbete om en uppbyggnad av ländernas ekonomier, dels ett samarbete för att finna lösningar på Kambodjakonflikten. Därmed stöder Japan de fem ständiga medlemmarna i säkerhetsrådet i arbetet för att finna en väg till fred i Kambodja.

Situationen är plågsam för Kambodjas folk. Det är angeläget att också vi stödjer det kambodjanska folkets rätt att själva besluta om sin framtid. Vi bör därför stödja FNs fredsplan.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 30 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Krig och mänskligt lidande har vi sett många prov på i alla tider och överallt i världen, men inte minst i Indokina under de senaste decennierna – Vietnamkriget och de röda khmerernas härjningar. Ett visst hopp om möjlighet till fred i Indokina väcktes dock sedan de krigförande parterna i Kambodjakonflikten enat sig om att bilda ett nationellt råd som skall styra landet under en övergångsperiod, till dess fria val under FNs överinseende kan hållas.

Men vägen dit kan tyckas ganska lång. Frågan är hur de röda khmererna skall förmås sluta med sin terrorverksamhet och sina krigshandlingar. Pol Pots skräckvälde under åren 1975–1979 får inte åter bli en grym verklighet. Minst 1 miljon människor dödades brutalt under de åren.

Nu har det skett en del positiva saker, dock. Man kan säga att Kambodja har gått från planhushållning till marknadsekonomi. Entreprenörer har nu startat verksamhet i företag inom småindustri, hantverk, byggande, fiske, handel etc. 1989 blev det tillåtet för enskilda att bruka mark och driva familjejordbruk. Samma år fanns det ca 12 000 privata företag i Phnom Penh, detta i ett land som tio år tidigare befann sig på en utvecklingsnivå som man kan jämföra med 1200-talets, ett helt förlamat land.

Den dag vapentillförsel upphör, flyktinglägren i Thailand neutraliseras och de röda khmererna avväpnas kan vi förhoppningsvis se en lösning på Kambodjafrågan. I dag räknar man med att röda khmererna har en armé på ca 40 000 soldater.

Skall man då nå fram till fria val i Kambodja? Det diskuteras i FN att man skulle kunna försöka använda Namibiamodellen till att övervaka fria val i Kambodja.

Nu är det svårt att jämföra dessa två länder. De har helt olika förutsättningar. Det blir betydligt dyrare och svårare för FN att övervaka fria val i Kambodja, och man räknar med att det kanske skulle kosta över 2 miljarder kronor.

Men demokrati måste få kosta. I jämförelse med de enorma summor som nu läggs ner på vapentillförsel, vapenköp, upprustning och krigsmateriel av olika slag är detta småpengar i sammanhanget. Därför får inte kostnaderna

vara ett hinder när vi nu skall försöka att via FN få till stånd fria val. Dessa pengar måste anslås och en organisation skapas för att man skall kunna övervaka fria val i Kambodja. Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Kambodja

Anf. 31 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag vill gärna börja med att instämma i det Karl-Göran Biörsmark säger i sitt anförande. Under 1990 växte förhoppningen om att mänskligheten i ett starkt FN har ett effektivt instrument för att lösa svåra konflikter med fredliga medel.

Arbetet för Kambodja är ett gott exempel på detta. Stormakterna har böjt sig för FN. Kina har slutat förse Kmeh rouge med vapen och USA har ändrat sin inställning totalt till förmån för FNs fredsplan om fria val under FNs överinseende med skydd för mänskliga rättigheter och internationella garantier för Kambodjas självständighet.

Sverige stöder FNs ansträngningar som också går i den riktning som förespråkas i den motion som behandlas i betänkandet. Det finns inga motsättningar mellan motionärernas förslag och utskottsmajoritetens.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 32 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Jag kan instämma med det samtliga föregående talare sagt. Det här är väl en fråga där det råder en ganska massiv enighet mellan alla partier och företrädare i debatten.

Vi minns väl alla när Indokina befriades 1975: Glädje och hopp över att befrielsen också nådde Kambodja och fasan och skräcken när vi efter hand fick klart för oss att det var en regim som satte i gång det största folkmordet sedan andra världskriget. Jag kan till alla delar instämma i vad som har sagts.

Jag har försökt att bilda mig en uppfattning om det finns någon saklig djupgående skillnad mellan reservationen och majoritetstexten, men någon sådan har jag inte riktigt kunnat finna. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkanden 1990/91:UU9, UU10 och UU5.

Utrikesutskottets betänkande UU9

Mom. 6 (direktval till Nordiska rådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Per Gahrton – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (kärnvapenfri zon i Östersjöområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bengt Hurtig och Per Gahrton – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (miljöfrågor i Norden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per Gahrton – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU10

Mom. 1–4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (anmälan av Turkiet till Europarådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Bengt Hurtig och Per Gahrton – bifölls med acklamation.

Utrikesutskottets betänkande UU5

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (mänskliga rättigheter, flyktingars och krigsfångars situation i Kambodja)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Bengt Hurtig – bifölls med acklamation.

6 § Ändrade regler för bidrag till avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1990/91:BoU8 Ändrade regler för bidrag till avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus (prop. 1990/91:61).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Sammanställning av tilläggsbudget I för budgetåret 1990/91

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1990/91:FiU12 Sammanställning av tilläggsbudget I för budgetåret 1990/91 (prop. 1990/91:25).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölles.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

8 § Ändring i sekretesslagen

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU20 Ändring i sekretesslagen.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölles.

Meddelande om manifestation för Baltikum

Anf. 33 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I dag, onsdagen den 16 januari, kl. 13.30 hålls en manifestation för Baltikum i andrakammarsalen. Därvid kommer anföranden att hållas av talmannen, Estlands utrikesminister Lennart Meri, vice presidenten i Lettlands parlament Dainis Ivans och vice presidenten i Litauens parlament Bronislovas Kuzmickas. Vidare kommer en barnkör från Estniska skolan i Stockholm att medverka.

Ajournering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 11.07 att ajournera förhandlingarna under fem minuter i väntan på att statsrådet Maj-Lis Lööw skulle anlända till kammaren för att lämna två på föredragningslistan upptagna interpellationssvar.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 11.12.

9 § Svar på interpellation 1990/91:111 om flyktingar i Genèvekonventionens bemärkelse

Anf. 34 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Maria Leissner har frågat mig om kvinnor som i samband med polisförhör i sitt hemland utsatts för våldtäkter och misshandel, är att be-

trakta som flyktingar i Genèvekonventionens bemärkelse samt hur jag avser att garantera skydd åt de bulgarienturkiska kvinnor som utsatts för sådana övergrepp mot bakgrund av vår inskränkning av asylrätten.

Interpellationen baseras på en missuppfattning. Maria Leissner anför nämligen i sin interpellation att de bulgarienturkiska kvinnornas möjlighet att få skydd i Sverige har försämrats, eftersom "paragrafen om uppehållstillstånd på humanitära grunder är tagen ur bruk sedan den 13 december 1989". Detta är fel.

Reglerna om vem som är flykting finns i 3 kap. utlänningslagen. Beslutet den 13 december 1989 innebär att endast konventionsflyktingar skall beviljas asyl här samt att krigsvägrare och s.k. de facto-flyktingar skall undantas från rätten till asyl, såvida de inte har ett särskilt starkt skyddsbehov. En sådan företrädesrätt till fristad i Sverige kan emellertid gälla även en utlänning som får stanna på humanitära grunder enligt bestämmelsen i 2 kap. 4 § utlänningslagen (prop. 1983/84:144 s. 36). Denna bestämmelse tillämpas alltså fortfarande.

Vad gäller frågan om flyktingskap görs denna bedömning utifrån om utlänningen känner välgrundad fruktan för förföljelse och på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av sitt hemlands skydd. För att utlänningens fruktan skall godtas måste den inte bara ha fog för sig, utan den skall också vara välgrundad. Det är fallet när det med hänsyn till utlänningens personliga förhållanden och förhållandena i hemlandet finns anledning att anta att utlänningen kan komma att utsättas för förföljelse om han eller hon återsänds dit.

Vi vet att den s.k. bulgariseringskampanjen under den förra bulgariska regimen var brutal, och den föranledde också att en del bulgarer med turkiskt ursprung fick asyl i Sverige.

Sedan regimen fallit, har utvecklingen i Bulgarien gått mot en demokratisering, och de trakasserier som eventuellt kan förekomma i dag är inte sanktionerade av staten på det sätt som var fallet under Zhivkov-regimens dagar. Den politiska situationen i Bulgarien har förändrats på ett för asylbedömningen avgörande sätt. Detta innebär emellertid inte att det i det enskilda fallet inte skulle kunna föreligga flyktingskäl även för bulgarer med turkiskt ursprung.

Vad gäller kvinnor som i samband med polisförhör i sitt hemland utsatts för våldtäkter och misshandel kan givetvis något generellt svar inte ges. Det är de sammantagna omständigheterna i det enskilda fallet som får bli avgörande för bedömningen av flyktingskap eller ej. Regeringens beslut i december 1989 innebär därvidlag ingen förändring.

Anf. 35 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Min interpellation handlar inte om Bulgarien-turkarnas situation i allmänhet, utan om problemet med troligen ett hundratal kvinnor som har utsatts för mycket svåra övergrepp i samband med bulgariseringskampanjen. Dessa problem har krupit fram först efter ganska lång tid, eftersom det är väldigt svårt för kvinnorna att börja berätta om dem, och det har framkommit att problemen inte bara rör vissa individer utan att det kan röra sig om ett stort antal av de bulgarienturkiska kvinnor som finns här.

Jag skulle vilja referera till en inläga från en psykolog som har arbetat med

dessas kvinnor och som jag tror också har kontaktat invandrarministern. Hon skriver:

Det har uppenbarats sig att de turk-bulgariska kvinnorna i Bulgarien har haft ett rent helvete. Under den tid som deras män har suttit fängslade har den bulgariska polisen och militären uppsökt kvinnorna och våldtagit dem. Det har inte varit fråga om en, utan upp till tre fyra stycken vid samma tillfälle. De har sedan uppmanats att hålla tyst, annars skulle deras män råka ännu värre ut. Dessa turkiska kvinnor, som är muslimer, har känt sig skändade och fått skamkänslor. De har inte vågat berätta om övergreppen för sina män, eftersom de då skulle riskera att överges, vilket också hände en av de kvinnor jag har träffat. Detta är en stor skymfning inom islam. Dessa kvinnor har inte heller kunnat prata med andra kvinnor om övervåldet. De har ej heller kunnat prata med svensk polis om detta vid förhöret tillsammans med maken. Några insiktsfulla advokater som förhörde maka och make var för sig fick klart för sig om denna tragedi. De vände sig till mig för att kvinnorna skulle få bearbeta de traumatiska händelserna.

Sedan nämner psykologen några av de exempel som har kommit fram, och jag vill också gärna referera några fall. Ett exempel handlar om en trettioårig ensamstående kvinna med två barn, tvillingar, som är sex år. Hon våldtogs under förhör på en polisstation. Hon blev övergiven av maken då han fick veta detta.

En annan kvinna på trettiofem år med två barn på tio och tolv år blev hämtad av polisen när mannen satt i fängelse. Hon blev våldtagen av två poliser. De brände henne med droppande plast på bröstet. Hon vaknade utanför huset efter att ha varit avsvimmad och fick söka hjälp hos en vän som är sjuksköterska. Maken är ovetande om detta.

Ett annat fall gäller en trettioårig ensamstående kvinna med en elvaårig son. Hon är frånskild sedan två år på grund av att maken fått vetskap om att hon under hans fängelsetid under början av 80-talet våldtagits av poliser. Hon fick missfall efter det att hon brutalt våldtagits, bränts med cigaretter och rispats med kniv. Hon har vid ca 25 tillfällen under detta år varit tvingad till samlag t.o.m. i sonens åsyn. Osv., osv.

Det är alltså fråga om oerhört brutala övergrepp, som på något sätt måste tas i beaktande när kvinnorna ansöker om asyl i Sverige.

Jag ställde två frågor till invandrarministern. Den ena frågan var om man rent generellt skulle kunna tänka sig att kvinnor i allmänhet som på grund av etnisk tillhörighet utsätts för övergrepp som är så pass brutala som den här typen av våldtäkter skulle kunna passa in under Genèvekonventionen. Jag får inget riktigt svar på den frågan i Maj-Lis Lööws interpellationssvar. Jag vill då hävda att det är alldeles klart att när man är förföljd så betraktas man enligt Genèvekonventionen som flykting om förföljelsen uppnår en viss nivå, även om förföljelsen sker på etnisk grund. Min bedömning är att den nivån i dessa fall är tillräckligt allvarlig för att man skall kunna bedöma dessa kvinnor som konventionsflyktingar. Det är inte uteslutet att man är flykting enligt Genèvekonventionen bara därför att förföljelsen sker på etnisk grund. Det är tvärtom en av de grunder som nämns i Genèvekonventionens paragraf.

Min andra fråga gällde vilket skydd som kan garanteras dessa kvinnor om

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

de inte får stanna som konventionsflyktingar. Jag hade i min interpellation en felaktig formulering, som nu har klarlagts av Maj-Lis Lööw. Men faktum är ändå att även om regeringen formellt inte är förhindrad att ge uppehållstillstånd av humanitära skäl, så är dessa möjligheter i princip i praktiken helt borta. Såvitt jag har förstått har paragrafen knappast använts, men det är möjligt att jag är dåligt informerad.

Jag skulle därför vilja fråga Maj-Lis Lööw: I ungefär hur många fall har denna paragraf kommit till användning under den tid som har förflutit sedan den 13 december 1989? Jag skulle inte tro att det är fråga om särskilt många fall, och därför ligger väl egentligen min beskrivning närmare verkligheten än Maj-Lis Lööws. Men det kan ju hända att jag har fel.

Jag skulle till slut vilja få ett mer utförligt svar på hur kvinnor som har utsatts för den här typen av övergrepp kan få skydd i Sverige medan nuvarande regler gäller. Jag skulle uppskatta om Maj-Lis Lööw kunde ge något positivt besked. Det rör sig nämligen om kvinnor som har varit utsatta för mycket mycket svåra upplevelser. Även om den politiska situationen i Bulgarien nu delvis är en annan, är dessa kvinnor ändå så djupt skadade och har blivit så pass störda att det kommer att bli utomordentligt svårt för dem att återvända till hemorten och kanske se våldtäktsmännen i ögonen och träffa dem dagligen och stundligen igen. Detta i sig kan vara en grund för att bevilja uppehållstillstånd i Sverige.

Anf. 36 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag skall inte återupprepa vad jag sade i mitt svar. Jag vill bara än en gång understryka vad jag alltid har anledning att understryka, nämligen att det alltid liksom i det här fallet är utomordentligt svårt att ge några svepande, generella svar.

Även om jag inte på något vis vill kommentera de exempel som Maria Leissner här har återgett som tredje- eller fjärdehandsuppgift, vill jag inte ifrågasätta att det under den tidigare regimen i Bulgarien och även under den s.k. bulgariseringskampanjen kan ha förekommit allvarliga sexuella övergrepp och andra övergrepp på kvinnor, att man tyckte att fältet så att säga också var fritt för sådant.

Vad vi emellertid måste göra, vilket också i hög grad anknyter till Genèvekonventionen, är inte bara att bedöma hur situationen i Bulgarien ser ut i dag, utan vi måste också ta med i bilden att demokratiseringssträvandena och arbetet för att också ta hänsyn till minoriteterna i Bulgarien faktiskt hade påbörjats under hösten 1989, när de allra flesta i denna grupp kom till Sverige. Detta måste enligt min uppfattning också tas med i bilden.

Men självfallet kan det faktum att kvinnor har varit utsatta för sådana här övergrepp, när det ingår som en del i en sammantagen bild av en familjs situation, leda till att man bedömer att det finns grund för att familjen skall få stanna i Sverige.

Jag är ledsen, men jag har utomordentligt svårt att på rak arm ge några siffror på hur ofta hänsyn tas till humanitära skäl. Jag kan emellertid försäkra att möjligheterna att ge uppehållstillstånd av humanitära skäl har utnyttjats i åtskilliga ärenden under den här tiden. I det avseendet finns det ingen skillnad föranledd av det s.k. decemberbeslutet.

Anf. 37 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag hade inte för avsikt att ta en debatt om hela den Bulgarien-turkiska situationen, även om det kanske också hade varit på sin plats. Jag vill ändå protestera mot att Maj-Lis Löow säger att en försvagande omständighet för Bulgarien-turkarna var att de lämnade sitt land när demokratiseringen redan hade påbörjats. Jag tror inte att det har så särskilt mycket med verkligheten att göra. Maj-Lis Löow vet säkert vid det här laget att väldigt många av Bulgarien-turkarna blev uppmanade att lämna sitt land och blev försedda med dokument av myndigheterna för att de skulle kunna göra det. Hon vet säkert också att det, när de kom till Sverige under augusti, september och oktober, inte fanns så många tecken på att saker och ting skulle förbättras.

Det fanns inte heller särskilt många tecken till förbättringar i januari, även om den delegation som regeringen då skickade till Bulgarien var oerhört framsynt, eftersom den konstaterade att saker och ting redan hade hänt fastän beslut om detta fattades först nästan ett år senare, dvs. i november i år. Det gällde Bulgarien-turkarnas rätt att få tillbaka sina namn och annat. Låt oss ta upp detta i en annan debatt så att vi kanske då kan gå mer på djupet med frågan.

Jag tackar ändå för de något positiva formuleringar som Maj-Lis Löow ger när det gäller möjligheten att räkna in den här typen av upplevelser vid bedömningen av en asylansökan.

Den inskränkning som gjordes den 13 december 1989 innebar att enbart rena konventionsflyktingar skulle få stanna. De asylsökande utöver konventionsflyktingarna som skulle få komma in i landet var endast människor med inte bara starka skyddsbehov utan *särskilt* starka skyddsbehov. Paragrafen om humanitära skäl har som jag har uppfattat det för det mesta använts för människor som haft avsevärt svagare skäl än "särskilt starka skyddsbehov". Det är kanske därför på sin plats att jag återkommer med en fråga, så att vi sedan kan få ett svar på om paragrafen om humanitära skäl verkligen är i bruk på det sätt som Maj-Lis Löow hävdar. Det vore mycket intressant att få veta det.

Jag hoppas att Maj-Lis Löow har dessa fakta om de Bulgarien-turkiska kvinnornas situation aktuella när deras fall bedöms. Som jag sade tidigare är det nämligen inte bara den nuvarande situationen i Bulgarien som är aktuell, utan det är också fråga om hur mycket dessa kvinnor har skadats av sina upplevelser och hur problematiskt det skulle bli för dem att återsändas tillbaka till samma ställe och möta de människor som har förövat brott emot dem. Detta måste också tas med när man behandlar deras ansökan.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1990/91:115 om asylsökande som kommit till Sverige via Polen

Anf. 38 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jan-Olof Ragnarsson har frågat mig om regeringens inställning till en av UNHCR överlämnad lista från oktober 1990 avseende ett antal

personer vilka befinner sig i Polen men har anhöriga i Sverige och därför önskar ansöka om asyl här.

Bakgrunden är följande. I början av 1990 skedde en markant ökning av asylinvandringen via Polen. Från svensk sida togs kontakt med polska myndigheter för att få stopp på en från början misstänkt men senare bekräftad illegal invandring. Det stod snabbt klart att man från polsk sida ville medverka till en lösning av problemen. Som en följd av dessa strävanden avvisades ca 260 personer till Polen med omedelbar verkställighet, och de polska myndigheterna stoppade omkring 500 personer från att fortsätta resan till Sverige. Polska Röda korset tog hand om personerna i Polen. Svenska myndigheter ställde dessutom ett belopp till svenska Röda korsets förfogande för hjälp till systerorganisationen i Polen.

De polska myndigheterna tog kontakt och inledde ett samarbete med UNHCR. Efter UNHCRs utredning framkom att ungefär hälften av de ca 760 personer som begärt att få resa till Sverige ansågs ha flyktingskäl och att ett drygt hundratal av dessa sagt sig ha anhöriga här i riket. Sverige har förklarat sig villigt att medverka till en lösning i dessa fall. Vi kom överens med UNHCR att personakterna i resp. ärende skulle tillställas statens invandrarverk för vidare handläggning. Dessutom ombads UNHCR att med kraft söka en lösning även för övriga inom denna grupp som finns kvar i Polen.

Personakterna tillställdes invandrarverket strax före jul. Där handläggs nu ärendena. Granskningen sker för att säkerställa arten av anknytningar till Sverige.

Anf. 39 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Fru talman! Jag får tacka invandrarministern för svaret på min interpellation.

Jag anser att Sveriges åtgärd att direktavvisa asylsökande till Polen var felaktig, bl.a. därför att Polen inte har skrivit under Genèvekonventionen och därför att Polen i det närmaste saknar asyllagstiftning. Jag är också mycket kritisk mot Sveriges agerande när det gäller personer som ville söka asyl i Sverige och som reste via Polen. Man kan också misstänka att svenska myndigheter nu förhåller en lösning av detta problem.

FNs flyktingkommissariat överlämnade redan den 3 oktober 1990 till den svenska regeringen en lista över 77 ärenden, representerande 124 personer, som uppfyller kriterierna i den svenska regeringens utfästelser.

Dessa utfästelser är att asylsökande, som direktavvisats från Sverige till Polen som första asylland och som därefter i Polen intervjuats genom FNs flyktingkommissariat och befunnits vara flyktingar enligt Genèvekonventionen och hade släkt med uppehållstillstånd i Sverige, skulle tillåtas återvända till Sverige. Dessa utfästelser bekräftades av statssekreterare Bo Göransson i en TV-film i Sveriges television Kanal 1 den 4 december 1990. De personakter som invandrarministern talar om borde mycket snabbt kunna kontrolleras via invandrarverkets dataanläggning.

En annan anmärkningsvärd formulering i interpellationssvaret gäller invandrarministerns påstående om bekräftad illegal invandring. Jag skulle vilja att invandrarministern närmare förklarade innebörden i uttrycket "illegal invandring". Avses exempelvis användande av falskt pass, förfalskade

viseringar etc.? Anser invandrarministern att det alltid är fel att någon med hjälp av förfälskade handlingar tar sig till Sverige? Jag hoppas att invandrarministern kan förklara denna formulering i interpellationssvaret om illegal invandring.

Till sist, fru talman: Kan invandrarministern tala om för mig hur lång tid det kommer att ta innan de asylsökande som fortfarande finns i Polen får komma till Sverige? Jag åsyftar alltså de asylsökande som redan den 3 oktober 1990 enligt FNs flyktingkommissariat uppfyllde kraven på att få asyl i Sverige.

Anf. 40 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag skulle kunna ägna lång tid åt att beskriva bakgrunden till det som var alldeles nödvändigt att göra i förhållande till Polen när den situation som jag beskriver i mitt svar uppstod i början av år 1990. Vi upptäckte ganska snart att vi var på väg att få en ström av f.d. gästarbetare från Förenade Arabemiraten och trakterna där omkring. Det var en hel kedja av profitörer som gav dessa människor falska förespeglningar och utnyttjade deras brist på kunskap om möjligheterna att få asyl i Sverige. I denna verksamhet ingick även falska viseringar och falska pass.

Jag har ingen lust att medverka i en invandrapolitik som ger fritt fram för den här typen av verksamhet ute i världen eller i Sverige. Det var alldeles nödvändigt att vidta denna åtgärd. Vi hade annars fått en alldeles ohållbar situation.

Det visade sig också att Polen – och det tycker jag att vi skall ta med på plussidan – var beredd att ta sitt ansvar. Man ansåg också i Polen att om Polen skulle kallas för demokrati och vara ett fritt land i fortsättningen, fick man lov att ta sitt ansvar på det sätt som demokratiska och fria länder gör när det gäller flyktingar från andra länder. Det gjorde man också, bl.a. med bistånd från svenska Röda korset. Jag anser att det var bra att saken kunde lösas på det sättet.

Vi har emellertid sagt oss att det bland dessa människor kan finnas sådana som är flyktingar i konventionens bemärkelse. Det var svårt för Polen att klara ut detta, eftersom – precis som Jan-Olof Ragnarsson påpekade – man inte hade någon rutin i sådana här frågor och heller ingen lagstiftning på området. Man tog därför hjälp av UNHCR, som ställde upp och gjorde denna prövning. Vi fick sedan i oktober ett brev med ett antal namn. Vi svarade då att vi ville ha dessa människors akter, så att vi kunde bedöma vilken anknytning de hade, var de skulle placeras osv. Det har faktiskt betydelse för att vi skall kunna åstadkomma ett vettigt mottagande. Vi fick akterna alldeles före jul, och vi jobbar nu med ärendena.

Jag tycker faktiskt att det är litet oförskämt att påstå att vi förhalar handläggningen. Ärendena handläggs i bästa samarbete med de polska myndigheterna och UNHCR. Jag är alldeles säker på att vi kommer att ha ett sådant samarbete även i fortsättningen.

Anf. 41 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag anser att den här aktionen mot Polen i somras var ett allvarligt brott mot det internationella regelsystemet när det gäller flyktingar.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

Jag ställer mig också mycket frågande till en hel del av de formuleringar som Maj-Lis Löow använder i debatten när hon säger att det hade varit att ge fritt fram för flyktingar att strömma in i Sverige och bosätta sig här, om man hade behandlat deras asylansökningar. Jag vill då bara påminna om att FN-konventionen om mänskliga rättigheter slår fast att människor har rätt att söka asyl. Sedan har varje land full frihet att göra en bedömning av vilka asylsökande som är att betrakta som flyktingar och vilka som inte är det och som man alltså kan vägra uppehållstillstånd. Den rätten har Sverige ograverat, och det är därför som vi har ett invandrarverk med uppgift att pröva asylansökningar och föreslå om de asylsökande skall få stanna eller om de inte skall få göra det.

Om man hävdar att människor bara genom att få lov att komma till gränsen och söka asyl därigenom ges fritt tillträde till det svenska territoriet, är det ingenting annat än en grov förolämpning mot invandrarverkets personal som på ett mycket noggrant sätt prövar skälen för att låta de asylsökande stanna.

Det är uppseendeväckande att invandrarministern försvarar åtgärder som syftar till att hindra människor från att ansöka om asyl, eftersom det står mycket klart i FN-konventionen, i Genèvekonventionen och på andra ställen att rätten att ansöka om asyl är absolut. Man skall kunna ansöka om asyl. Sedan skall Sverige kunna säga nej.

Det är också anmärkningsvärt att bortåt hälften av dessa människor befanns vara flyktingar i Genèvekonventionens bemärkelse och att de alltså skulle ha haft rätt att stanna i Sverige. Det fick de alltså inte, utan problemet måste lösas på annat sätt. Jag instämmer helt och hållet i Jan-Olof Ragnarssons kritik.

Jag vill till sist beröra påståendet att en hel del av dessa människor var arbetskraftsinvandrare, som strömmade in från Förenade Arabemiraten. Troligen var det en hel del människor som hade utnyttjat möjligheten att arbeta under en kortare tid i Förenade Arabemiraten för att få möjlighet att fly undan en outhärdlig situation i hemlandet. Det stod ganska klart att det gällde en icke obetydlig del av dessa flyktingar. När möjligheten att få skydd på det sättet upphörde tvingades de söka andra lösningar. I vilket fall som helst skall även deras ansökningar prövas. Sedan kan Maj-Lis Löow säga nej, om det finns skäl till det.

Anf. 42 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att Maria Leissner kom in i den här debatten. Jag delar fullständigt hennes uppfattning att det inte är fritt fram för alla människor som kommer till Sverige att få stanna här. Vi har enligt vår flyktingpolitik en reglerad invandring, men ansökningarna skall prövas i vanlig ordning i Sverige.

Jag skall inte upprepa vad Maria Leissner sade, men jag skall upprepa de frågor som jag i mitt anförande ställde om invandrarministerns formulering "illegal invandring" och som jag inte fick något svar på. Anser Maj-Lis Löow att användandet av falska pass och falska viseringar innebär illegal invandring? Tycker invandrarministern att det är fel att man med hjälp av falska

handlingar tar sig till Sverige? Jag anser att invandrarministerns formulering i det här avseendet är olycklig.

Jag frågade också hur lång tid invandrarministern tror att det tar innan dessa 124 personer, som enligt FN-kommissariatet är flyktingar enligt Genèvekonventionen och har anknytning till Sverige, får ett besked om att de kan komma till Sverige.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

Anf. 43 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag hade ingen som helst förhoppning om någonting annat än att Maria Leissner skulle instämma i kritiken. Däremot tycker jag att jag borde kunna ha förhoppning om att bli riktigt citerad. Jag sade faktiskt inte att det skulle vara fritt fram att strömma in i Sverige och få asyl, utan jag försökte i mycket kort sammandrag beskriva den situation som rådde och vad den hade kunnat leda till.

Jag kan trösta både Jan-Olof Ragnarsson och Maria Leissner med att även om 260 personer fick vända, så var det 30 000 andra som fick söka asyl i Sverige under den här tiden.

Samtidigt måste det bygga på att vi kan föra en dialog med våra grannländer om dessa frågor. Om vi skall ha så täta förbindelser, öppna gränser och möjligheter att röra sig över gränserna till våra grannländer måste vi kunna föra en dialog kring dessa frågor när situationen var så som den var i Polen. Där hade man gått emot fria val, demokratisk styrning, mänskliga rättigheter m.m.

Jag vill än en gång understryka, vilket jag hoppas framgick av mitt första inlägg, att innan vi vidtog auktionen hade vi försäkrat oss om att Polen hade för avsikt att inte verkställa några utvisningar som stod i strid mot Genèvekonventionen och att man var beredd att verka i den anda som de konventioner som vi har på detta område ger uttryck för. Att man inte hade hunnit ratificera konventionen är en annan sak.

Huvudsaken är att vi vet och kan lita på att myndigheterna agerar på ett acceptabelt sätt. Detta var precis vad som hände. Polen levde upp till de åtaganden som hade gjorts. Man inrättade flyktingförläggningar. Vi kunde också ha möjlighet att ge ett visst svenskt stöd till det. De tog hjälp av FNs flyktingkommissariat och fick ärendena prövade. Vi är också beredda att ta vår del av detta.

Jag vill också påpeka att vi mycket starkt har understrukt att UNHCR måste se till att det även blir en lösning för de övriga. Det är ingen lösning att Sverige tar emot dem som har anknytning till Sverige. Även de andra människornas problem måste ju få en lösning, i Polen eller annorstädes.

Anf. 44 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Det viktiga i denna debatt är att Sverige måste se till att slå vakt om det internationella regelsystemet. Det är mycket svårt för oss att agera internationellt för att andra länder skall följa andan i Genèvekonventionen och regler som har fastslagits om vi själva manipulerar och t.o.m. bryter mot de internationella reglerna.

Det är därför mycket oroväckande att höra Maj-Lis Lööws argumentation emot rätten att söka asyl. Hon säger att situationen skulle ha blivit – jag tror

att uttrycket var – ohållbar om dessa människor skulle ha tillåtits att söka asyl i Sverige. Det finns regler när man kan avvisa till första asylland. Det finns relativt klara regler, och en praxis har utbildats i Sverige. Dessa regler följdes dock inte i detta fall. Flera av dem som blev tillbakaskickade till Polen var människor för vilka Sverige var att betrakta som första asylland.

På många olika sätt rörde det sig således i somras om en regellös dumpning av asylsökande till ett utfattigt grannland. Detta grannland hade inte skrivit under Genèvekonventionen, var inte förberedd på det hela och var, såvitt jag vet, inte helt införstådd med vidden av det svenska agerandet.

Det är därför mycket ledsamt att höra att invandrarministern rättfärdigar detta beteende. Det betyder att Sverige inte är berett att slå vakt om de internationella reglerna och om rätten att söka asyl. Som ett medel att skapa en bekvämare situation i Sverige använder man sig t.o.m. av åtgärder som hindrar berättigade asylsökande från att ens komma fram till den svenska gränsen. Detta är en ganska allvarlig händelse.

Anf. 45 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Fru talman! FNs flyktingkommissariat skall självfallet också diskutera de 260 fallen. Min fråga gällde emellertid att man förhalar att människor, som redan är intervjuade och vars fall har blivit utredda och som faller under Genèvekonventionen när det gäller flyktingar och har anknytning till Sverige, kan komma till Sverige. Jag har här brevet från FNs flyktingkommissariat som är daterat den 3 oktober.

Vidare kan jag bara konstatera, fru talman, att jag inte får svar på mina frågor om illegal invandring och vad invandrarministern menar med den formuleringen. Som jag sade i min inledning finner jag sådana formuleringar vara anmärkningsvärda. Jag får väl återkomma till dem i ett annat sammanhang. Invandrarministern har nu möjlighet att svara på de frågor jag har ställt.

Anf. 46 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag tycker, Jan-Olof Ragnarsson, att vi ganska många gånger i denna kammare har diskuterat att man självfallet har möjlighet att komma hit och söka asyl och uppehållstillstånd utan handlingar eller med falska handlingar. Det kan finnas förklaringar till att människor gör det. Vi har också åtagit oss att pröva deras skäl.

I mitt andra inlägg försökte jag ändå att beskriva vilken verksamhet som låg bakom en stor del av den ström som vi såg började komma och som vi hade sett under ganska lång tid innan vi tog till denna åtgärd. Det fanns faktiskt människor som utnyttjades av profitörer hela vägen och kanske skulle riskera att hamna i Sverige helt utblottade och ändå inte få uppehållstillstånd. Jag tycker ändå att vi skulle kunna vara överens om att vi inte skall medverka till att försätta människor i en sådan situation och låta andra mindre nogräknade personer profitera på det.

UNHCR har utrett flyktingskapet, men har självfallet inte kunnat utreda anknytningen. Vi fick akterna strax före jul, och vi måste få en chans att titta

på hur anknytningen ser ut. Det har också betydelse för det rent praktiska mottagandet av de människor som skall komma hit.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

11 § Svar på interpellation 1990/91:112 om minskad alkoholkonsumtion

Anf. 47 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Elver Jonsson har ställt följande frågor till socialministern:

1. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att nå Världshälsoorganisationens (WHOs) målsättning om en minskad total konsumtion av alkohol med 25 % till år 2000?
2. Hur har Nordiska rådets beslut följts upp för att uppnå WHO-målet?
3. Vilka konkreta åtgärder i övrigt har regeringen vidtagit med anledning av riksdagens olika uttalanden om en mer aktiv alkohopolitik med syfte att sänka alkoholkonsumtionen och förbättra folkhälsan?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Från olika håll har lagts fram förslag om förändringar av den samlade alkohopolitiken i syfte att sänka alkoholkonsumtionen i enlighet med WHOs målsättning. Riksdagen har också ställt sig bakom socialutskottets betänkande om en aktiv alkohopolitik.

Jag har vid olika tillfällen i kammaren framhållit att jag delar den uppfattning som socialutskottet uttalade i sitt betänkande, att vi måste finna konkreta åtgärder som leder till en varaktig sänkning av alkoholkonsumtionen.

Vad gäller Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet om ökade insatser för att minska alkoholkonsumtionen vill jag redovisa följande:

Samtliga nordiska länder arbetar för att begränsa alkoholkonsumtionen i överensstämmelse med WHOs målsättning, men varje land har sitt eget program utifrån det egna landets förutsättningar. Frågan har diskuterats vid ett möte mellan Nordiska rådets social- och miljöutskott och ministerrådet den 14 november 1990 i Helsingör. Nordiska ministerrådet anser att det inte är möjligt att utarbeta ett gemensamt nordiskt tidsbestämt aktionsprogram i den här frågan. Alkoholfrågorna ingår som ett prioriterat område i det samarbetsprogram som fastställdes av de nordiska social- och hälsovårdsministrarna år 1988.

De nordiska länderna undersöker för närvarande möjligheterna att gemensamt finansiera en insats för att stärka WHOs alkohopolitiska arbete inom Europaregionen. Regeringen är, som redovisas i årets budgetproposition, beredd att avsätta medel för detta ändamål. Tillsammans med de övriga nordiska länderna har Sverige medverkat till att FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) uppmanat FN:s generalsekreterare att ta initiativ till fler alkohopolitiska åtgärder inom FN.

På nationell basis har regeringen under senare år stärkt det förebyggande

arbetet på alkohol- och drogområdet. Under åren 1989 och 1990 har en landsomfattande aktion mot alkohol och andra droger genomförts. Aktionen leds av en arbetsgrupp – den s.k. ATHENA-gruppen – i vilken ingår representanter för folkrörelser och myndigheter. Gruppen har initierat olika drogförebyggande verksamheter och opionsbildande insatser. Regeringen har nyligen beslutat att förlänga gruppens mandat fram till den 1 juli 1991 för att tillsammans med regeringens aktionsgrupp mot narkotika ytterligare intensifiera och förstärka det lokala drogförebyggande arbetet.

Som jag tidigare informerat riksdagen om avser regeringen att förelägga riksdagen en proposition med förslag till åtgärder på det alkoholpolitiska området under innevarande riksmöte i syfte att sänka alkoholkonsumtionen och därmed förbättra folkhälsan.

Anf. 48 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Lindqvist för svaret på min interpellation, som jag ställde till socialminister Thalén, tillika superminister. Orsaken var närmast att jag och Bengt Lindqvist hade en debatt för drygt ett år sedan. Jag vill nu höra om minister Thalén har en högre ambitionsgrad än vad vi då kunde spåra och sedan har sett av regeringens arbete.

Låt mig säga med ledsnad i rösten, Bengt Lindqvist, att detta år får ses ur alkoholpolitisk synpunkt som ett förlorat år. Den oro som riksdagen har dokumenterat och uttalat så många gånger återspeglas inte i regeringens insatser. Jag är därför osäker på om statsrådet Lindqvist saknar ambitionen eller auktoriteten att göra det riksdagen flera gånger har bett om. Läget är fortfarande svårt, fru talman. Det beräknas att upp emot 0,5 miljoner människor har bekymmer med sitt eget alkoholbruk. En femtedel av vårdplatserna upptas av alkoholrelaterade skador hos patienterna. Värst är det inom den psykiatriska vården, där upp emot hälften har svåra alkoholproblem. De drabbas av sjukdomar orsakade av ett omfattande alkoholbruk. Vi har massor med mänskliga tragedier i de här spåren.

Det är över ett år sedan som riksdagen sade till regeringen: Låt oss få en mer aktiv alkoholpolitik. Utöver de konkreta åtgärder som man ville vidta sade man också att de måste leda fram till ett förverkligande av de mål som man tillsammans med regeringen hade ställt sig bakom, nämligen att minska den nationella konsumtionen med en fjärdedel fram till år 2000. Alkoholkonsumtionen är fortfarande det dominerande sociala och medicinska problemet i vårt land.

Detta klara samband mellan bruk och missbruk har inte heller statsrådet eller regeringen dementerat. Det är därför som det är så oroväckande att man inte vidtar konkreta åtgärder. Statsrådet säger att han delar socialutskottets och riksdagens bedömning att det vill till att konkreta åtgärder vidtas. Han hänvisar också till ATHENA-gruppen, som säkerligen gör ett gott arbete. Men det är en liten informationsinsats som inte skall överdrivas i brist på andra insatser.

Jag känner också stor oro vad gäller Nordiska ministerrådets inställning. Den svenska regeringen bär också en stor del av ansvaret för den. Om alkoholfrågorna är ett prioriterat område sedan 1988, som ministerrådet säger,

och det inte har skett mer, då frågar jag mig: Vad sker när ett ärende inte är prioriterat?

Före jul, fru talman, dementerade statsrådet Bengt Lindqvist uppgifter som cirkulerade i pressen, att Sverige inte längre skulle kunna använda prisinstrumentet på grund av harmoniseringsarbetet inom EG. Det var väl att det skedde. Nästan samtidigt tog jag del av ett anförande som statssekreterare Sture Korpi från socialdepartementet hållit på CANs årsmöte. Han sade bl.a. att möjligheterna till vidgade insatser är uttömda, och det sade han med avseende på prisinstrumentet. Kan Bengt Lindqvist förtydliga regeringens hållning och tala om huruvida möjligheterna är uttömda? Eller betraktar regeringen fortfarande prisinstrumentet som en aktiv alkoholpolitisk åtgärd? Försiktigheten att använda det ger mig onda förningar om att statssekreterare Sture Korpis uttalande kan äga giltighet.

Nu har regeringen haft socialstyrelsens förslag på sitt bord ett år. Det innehåller många goda förslag, och nu utlovas en proposition. Jag förutsätter att det finns mycket med i den av vad socialstyrelsen och riksdagen har uttalat sig för. Situationen på det alkoholpolitiska området är nämligen närmast på väg att försämrats. Under åtta nio år från 1977 års beslut hade vi en period då utvecklingen på detta område gick i rätt riktning, mot en bättre tingens ordning. Därefter har det gjorts många utredningar, men passiviteten har lett till en motsatt trend.

Jag är också bekymrad över den avrustning av alkoholpolitisk kompetens som socialstyrelsen utsetts för. Jag tror att det är djupt olyckligt att man rustar av på detta område.

Jag kan, fru talman, inte underlåta att säga följande: Regeringen, som ger oss fylliga deklarationer vid varje riksmötes start om vad som är viktigt, har med nästan allting utom vad man tänker göra på det alkoholpolitiska området. Ändå säger man att alkoholmissbruket är vårt största sociala och medicinska problem. Det finns en disharmoni mellan vad vi behöver göra och vad regeringen har gjort.

I den förra debatten uppmanade jag statsrådet Bengt Lindqvist att han vid några större framträdanden borde ta upp dessa frågor till diskussion. Jag tror nämligen det spelar mycket stor roll vad den minister säger som har ansvaret för dessa socialpolitiska frågor. Jag hemställer att den uppmaningen får stå kvar.

Låt mig slutligen summera detta interpellationssvar genom att citera en statsman från svunna tider, en socialdemokratisk sådan. Vid ett tillfälle sade han ungefär så här: Vad vilja socialdemokraterna? Detta frågetecken framstår i eldskrift när statsrådet Bengt Lindqvist har besvarat min interpellation.

Anf. 49 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Låt mig först understryka att alkoholkonsumtionen och den problematik som den leder till är för mig och för regeringen ett allvarligt problem som inte skall bagatelliseras eller försummas. Jag ger Elver Jonsson rätt i hans kritik att den alkoholpolitiska propositionen har dröjt så länge. Men det finns en rad skäl till det som jag skall redovisa för att försöka öka förståelsen för dröjsmålet. Jag vill också framhålla att det inte har att göra

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

med någon bagatellisering eller nedsättning av betydelsen av alkoholpolitiska insatser.

För att tala klarspråk var det så att varken riksdagens beställning eller socialstyrelsens handlingsprogram var särskilt väl utarbetade rent tekniskt. Kraven gällde i de flesta fall en omfattande beredning för att kunna driva frågorna vidare, inte minst om det skulle bli fråga om en proposition till riksdagen. Det beredningsarbetet har pågått under det gångna året.

En annan sak som har komplicerat vår planering är EES-förhandlingarna; det skall jag gärna erkänna. Redan under sommaren och sedan under hösten 1990 aktualiserades vissa frågor i våra interna diskussioner och så småningom också med förhandlarna och i förhandlingarna kring EES-avtalet. Som Elver Jonsson vet gällde det framför allt frågan om monopolens ställning. Detta har vi i varje fall tills vidare klarat ut genom en redovisning av vår ståndpunkt, nämligen att våra monopol bör kunna bevaras. Det finns också starka alkoholpolitiska skäl för denna ståndpunkt. Det ställningstagandet har vi gemensamt med de andra EFTA-länderna.

Om emellertid EG hade ställt kravet att vi skulle slopa våra monopol eller delar av dem, då hade det självklart känts underligt att just ha lagt fram en alkoholpolitisk proposition som bygger på vårt system för utskänkning och försäljning av alkohol. EES-frågan och försöken att klarlägga vår syn på alkoholfrågorna har spelat en roll för vår planering av den kommande propositionen.

Som Elver Jonsson också vet har det varit ett händelserikt år som har gett regeringen och regeringskansliet ganska mycket att göra. Det har faktiskt också påverkat våra möjligheter att med kraft hantera propositioner av detta slag. Det är de tre skäl som jag kan anföra som orsak till det långa dröjsmålet. Men nu kommer alltså den alkoholpolitiska propositionen.

I anslutning till detta skall jag beröra frågan om vår framtida alkoholpolitik och det förhållandet att vi nu står inför diskussioner om en förmodad integration i Europa. I de intervjuer och artiklar som jag har stått för den senaste tiden har jag i detta perspektiv sagt att vi behöver en debatt om den långsiktiga alkoholpolitiken i Sverige.

Det är egentligen två faktorer som vi skall försöka förändra. Det ena är att vi skall uppnå WHO-målet och sänka alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000. Det andra är att vi skall försöka göra det i en miljö som blir mer internationell och där vår politik så att säga får mäta sig med politiken i andra länder.

Mot den bakgrunden har jag sagt att det i det långsiktiga perspektivet är svårt att tänka sig att vi genom att väsentligt trappa upp de traditionella restriktiva medlen kan nå målet att sänka konsumtionen. Av olika skäl tror jag att det blir politiskt svårt att göra det. Vi skall inte bara bevara den alkoholpolitiska politik som vi för med nuvarande restriktioner, utan vi skall också försöka bygga vår politik på att nå målet, dvs. ökade restriktioner. Jag tror att vi behöver föra en diskussion om detta. Jag har ärligt försökt redovisa min inställning i det fallet.

Det betyder naturligtvis inte, fru talman, att vi inte skulle kunna höja priserna på alkohol på det sätt som vi har gjort sedan 1987. Vi har försökt hålla dem på den höga nivå som vi då lade dem på. Priserna har höjts för att kom-

pensera för inflationen. För att nå vissa mål kan vi möjligen också höja priserna ytterligare. Men de stora insatser som skulle behövas för att uppnå 25-procentsmålet tror jag vi måste söka oss fram till också på andra vägar. Jag vill få till stånd en diskussion om vilka de realistiska förutsättningarna är för att uppnå det målet. Det kan ske med den politik vi har fört tillsammans med andra möjliga åtgärder som vi som kämpar för att sänka alkoholkonsumtionen kan se som acceptabla och realistiska i nuvarande läge.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

Anf. 50 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar för de deklarationer som statsrådet här har gett för hur han ser på det allvarliga problemet med den höga alkoholkonsumtionen. Om dessa deklarationer är vi ense, och det gäller också riksdagen och regeringen i övrigt. Problemet har varit att statsrådet har hängett sig åt de goda filosofier som han har fullt stöd för men samtidigt inte låtit skrida till handling. Jag ger honom en honnör för att han tar till sig kritiken mot att det har hänt så litet. Det tar jag som ett indirekt löfte om att det kommer att bli bättre fart.

Jag har sedan, fru talman, litet svårt att förstå att det här skulle vara så besvärligt. Det har varit tekniska svårigheter och krävts mycket beredning, säger statsrådet. Men, käre Bengt Lindqvist, det här är egentligen vad riksdagen beslöt 1977. Man kan också påtala några av Bengt Lindqvists företrädares försumligheter, men det är ju dagens problem vi diskuterar. Det behövs inte beredas mycket och inte forskas särskilt mycket. Vi kan ändå göra mycket av det riksdagen har önskat. Vi behöver inte hänga upp oss på en eller annan delfråga i ett EES-avtal, även om ett sådant avtal är mycket viktigt. Jag hoppas att den proposition som kommer inte gör en delfråga av monopol och prisinstrument. Statsrådet säger för övrigt att det inte skall vara något bekymmer när vi får en harmonisering med förhållandena ute i Europa. Utskärningsfrågor och liknande frågor tycks vara det enda riktigt svåra.

Låt oss gärna föra en långsiktig debatt, statsrådet Bengt Lindqvist. Det tycker jag vore mycket bra. Problemet är bara att om vi begränsar oss till det är vi snart framme vid år 2000, då vi skall ha uppfyllt WHO:s krav på en 25-procentig sänkning av alkoholkonsumtionen. De senaste tre fyra åren indikerar inte ens att vi går åt det hållet, och det gör mig bekymrad. Jag delar annars Bengt Lindqvists uppfattning att vi inte väsentligt skall trappa upp situationen och åtgärdssidan. Det kan vara komplicerat. Jag ställer dock inga andra krav än att vi står fast vid det som vi redan har bestämt oss för i riksdagens beställning. Även jag vill gärna få till stånd en breddad diskussion. I det ligger att jag tycker att Bengt Lindqvist litet oftare skall tala om alkoholpolitik både när han träffar partivänner och i andra högtidliga sammanhang.

De alkoholpolitiska frågorna är jätteviktiga och genomsyrar hela vårt samhälle. Låt oss gärna föra diskussioner, men just nu krävs kraftfull handling.

Anf. 51 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Låt mig bara göra några korta reflexioner. Då och då talar jag faktiskt om alkoholpolitik och om nödvändigheten av att bedriva en aktivare

sådan. Vi kan kanske enas om att medias intresse för den typen av inlägg varit ganska begränsad. Det är svårt att nå ut med sådana debatter. Men om vi nu kan få till stånd en debatt mot bakgrund av WHO-målet och internationaliseringen, så är det precis vad som behövs. Jag lovar att försöka fylla propositionen med ett så kraftfullt och realistiskt innehåll som det över huvud taget är möjligt.

Elver Jonsson betecknade 1990 som ett förlorat år. Det kom ingen alkoholpolitisk proposition, sade han, och det var väl grunden för påståendet om ett förlorat år. Men faktum är att vi för första gången på åtskilliga år ser tendenser till att alkoholkonsumtionen viker, Elver Jonsson. Det tycker jag inte att vi bara skall notera som en automatik – det tror jag faktiskt delvis har att göra med att svenska folket blir bättre upplyst och att de insatser som vi gör, inte minst de som ATHENA-gruppen med sina olika aktiviteter har stått för, ger resultat. Låt oss ta till oss det som någonting positivt. Alkoholkonsumtionen fortsätter nu i varje fall inte att öka.

Försäljningen via Systembolaget gick 1990 ned med 3,4 %. Sedan är det möjligt att det tyvärr kommer att motverkas av en ökad försäljning på restauranger och av öl i butikerna. Det får vi se när vi får fram den statistiken. Men det är en positiv signal som jag tycker att vi skall ta till oss.

Sedan menar jag att det arbete som ATHENA-gruppen gjort och de näst intill 20 miljoner som vi lagt ned på att driva upplysnings- och informationsarbete under de senaste åren inte är ett förlorat arbete. Det börjar ge resultat. Jag skulle vilja se mycket mer av den typen av insatser i framtiden. Där tror jag att vi kan utveckla oss långt. Sedan kan vi också knyta an till människors intresse för sin hälsa och sitt välbefinnande och på den vägen utveckla ett sundare umgänge med starka drycker. Möjligheten att utveckla den sortens politik tror jag faktiskt ganska mycket på.

Anf. 52 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Statsrådet Lindqvist har sagt så många bra saker att jag beklagar att han nu börjar låta förnöjsam över de tendenser han kan skönja, nämligen att vi i siffermaterialet kan se att Systembolagens försäljning under 1990 kan ligga någon tiondel lägre än året innan. Han dementerade också sitt eget påstående genom att sedan säga att vi inte vet hur det har sett ut bl.a. på restaurangsidan.

Jag tror att de tendenserna är alltför små för att ge oss hopp om att vi klarar WHO-målet, men jag har ändå tagit fasta på att statsrådet är beredd att lägga fram en proposition där man nu radikalt tar itu med de här sakerna, till skillnad från de senaste åren. Det ser jag som ett löfte, men också som en bindning från regeringens sida att nu göra det.

Sedan sade statsrådet att han då och då talar om de här frågorna och beklagade det dåliga mediaintresset. Jag instämmer i det. Om massmedia vore lika "källkritiska" i förhållande till dessa gifter som i förhållande till andra gifter skulle vi här i landet ha en mycket kraftig debatt. Jag beklagar att vi inte har det. Det betyder att vi här i riksdagen och även regeringen måste tala ofta och högt om de här frågorna.

För övrigt ber jag om en hälsning också till superministern. Säg att detta

inte enbart är en fråga för statsrådet Lindqvist – hela regeringen måste engageras i detta arbete, om vi skall nå framgång.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Svar på interpellationer

12 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 15 januari

1990/91:129 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om Mellanöstern:

Ett storkrig får inte igångsättas av någon part i Mellanöstern. Det skulle kunna leda till oöverskådliga, oberäknliga och katastrofala konsekvenser i området. Det finns också en uppenbar risk att krigsbranden sprider sig. I varje fall kommer dess verkningar att drabba alla andra delar av världen.

Ett krig löser inte Gulfkrisen eller andra konflikter i Mellanöstern utan hotar snarare att förvärra dem.

Iraks angreppskrig är ett brott mot freden. Alla sådana folkrättsbrott måste med kraft beivras. Irak måste lämna Kuwait.

Ett kollektivt säkerhetssystem är av stor betydelse för att upprätthålla fred i världen. En ovillkorlig förutsättning för att det skall fungera är att det upprätthålls strikt och med konsekvens i alla sammanhang. Om så inte sker undergrävs trovärdigheten.

All aggression och okupation, som förekommer i Mellanöstern måste genast upphöra och nationellt självbestämmande och oberoende garanteras alla länder och folk, även det palestinska folket. Garantier måste lämnas för att USA och dess allierade lämnar arabiskt territorium så snart Irak utrymt Kuwait.

Inkonsekvensen i USAs och andra länders agerande är uppenbar i Mellanöstern. En följd därav har blivit en dubbelstandard, som är ohållbar. Det går inte att ha olika måttstock beroende på vilket land som angriper. Folkrätten gör ingen sådan skillnad.

Det är mot denna bakgrund konflikterna i Mellanöstern kräver särskilda åtgärder av extraordinärt slag, som inte uppfylls av hittills fattade FN-beslut.

Det är främst genom att undanröja konfliktorsaker och genom att förhandla, som konstruktiva och varaktiga fredliga lösningar kan uppnås.

I den utsträckning FN-sanktioner har tillgripits eller kommer att tillgripas i Mellanöstern för att uppnå fred måste de genomföras med konsekvens och ihärdighet. Det är därför felaktigt att inte avvakta den fulla effekten av de ekonomiska sanktionerna mot Irak.

Under lång tid har frågan om en internationell Mellanösternkonferens under FNs ledning stått på dagordningen. I det nu uppkomna läget måste en breddad sådan konferens komma till stånd utan vidare dröjsmål. Därvid bör de olika akuta konflikterna i området behandla, främst de som rör ockupationerna i Kuwait, Västbanken, Gaza och Libanon.

Det är nödvändigt att alla goda krafter verkar för en nedtrappning av konflikterna, särskilt den som rör Kuwait. Den stora koncentrationen av offensiva vapen i regionen är ytterligt farlig liksom det ständigt eskalerande nervkriget och de återkommande provokationerna. Denna utveckling måste brytas för att skapa ett gynnsamt klimat för en Mellanösternkonferens.

FNs säkerhetsråd har beslutat att ge fullmakt åt de stater "som samarbetar med Kuwaits regering" att tillgripa "alla nödvändiga medel" inkl. militära åtgärder. Härigenom tvingas emellertid inte FN:s andra medlemmar till militära åtgärder då § 42 i FN-stadgan inte åberopats i resolutionen.

Det är nödvändigt att FNs säkerhetsråd snarast på nytt behandlar frågan om delegeringen att använda militära åtgärder. Sådana åtgärder som förhoppningsvis inte längre har erforderligt stöd av säkerhetsrådets medlemmar bör inte tillgripas i nuvarande situation. Därvid bör beaktas att en delegering knappast överensstämmer med § 42 i FN-stadgan, som bl.a. talar om att en av FN beslutad militär aktion skall stå under dess egen ledning.

Det är av största vikt att stormakterna upprätthåller stadgans anda och mening, som är att skapa fred, stabilitet och rättvisa i världen.

Det humanitära biståndet måste utökas och lämnas till alla behövande oberoende av i vilket land de befinner sig. Internationella Röda korset och FN:s flyktinghjälp kan med ökade resurser göra stora insatser.

De synpunkter som har framförts bygger på den deklaration, som gjorts av Svenska FN-förbundet.

Även om ett storkrig utbryter i Mellanöstern måste fredsanssträngningarna fortsätta.

På grund av det anförda får jag ställa följande frågor till utrikesminister Sten Andersson.

1. Vilka åtgärder avser regeringen att ytterligare vidta för att snarast få till stånd en FN-ledd internationell Mellanösternkonferens?
2. Avser regeringen att vidta någon åtgärd för att FNs säkerhetsråd på nytt prövar sitt beslut om delegering av militära åtgärder?
3. Vilka garantier kan enligt utrikesministern erhållas för att USA lämnar arabiskt territorium efter en irakisk utrymning av Kuwait?
4. Vilka åtgärder vill regeringen vidta för att de humanitära insatserna utökas till de hjälpbehövande oberoende av det land de befinner sig i?

13 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 15 januari

1990/91:343 av *Marianne Andersson* i Vårgårda (c) till statsministern om fördelningen av medel till kommunikationssektorn:

I massmedia har vi kunnat läsa att Ingvar Carlsson utlovat att huvuddelen av de miljarder som satsas på en infrastrukturfond under 90-talet skall gå till Stockholmsområdet.

Det skulle innebära att kommunikationsinvesteringarna i Stockholm skulle förstärkas ytterligare på bekostnad av andra delar av landet. Detta leder i sin tur till ytterligare koncentration och nya problem i området. Den regionala obalansen förstärks ytterligare.

I Västsverige finns stora behov av investeringar på järnvägssidan för att möjliggöra och förbättra pendeltågstrafiken till Göteborg och för kommunikationerna med andra delar av landet och till Norge. Vägstandarden i Älvsborgs län visar på en klar eftersläpning jämfört med landet i övrigt. Trollhätte kanalverk har fått budgetneddragningar vilket drabbar en miljövänlig trafik.

Hur avser regeringen att fördela ytterligare medel till infrastruktur under 90-talet och hur kommer Västsveriges behov att tillgodoses?

1990/91:344 av *Marianne Andersson* i Vårgårda (c) till utrikesministern om informationsspridning till Litauen:

De sovjetiska trupperna i Litauen har nu stoppat alla radio- och TV-stationer i landet. Vi i Sverige har ett ansvar för att bidra till att Litauens folk i detta svåra läge kan få information utifrån. Sveriges Radio skulle genom sändningar på litauiska kunna göra en stor insats.

Hur och i vilken omfattning avser regeringen bidra till informationsspridningen i Litauen?

den 16 januari

1990/91:345 av *Jan Hyttring* (c) till statsministern om fördelningen av medel till kommunikationssektorn:

Av ett pressreferat från statsminister Ingvar Carlssons budgetdiskussion med socialdemokraterna i Stockholms län framgår att huvudparten av de 20 "friska" miljarder som skall tillföras kommunikationssektorn under den närmaste tioårsperioden kommer att tilldelas Stockholm.

Statsministern medger att Stockholm och de två andra storstadsregionerna har behandlats styvmoderligt under 80-talet och tror nu att de 20 miljarderna som skall läggas ovanpå de ordinarie anslagen till vägverket och banverket skall bädda för investeringar på 100 miljarder totalt. Det heter vidare i pressreferatet att det är socialdemokraternas sätt att bygga "det nya Sverige". Med ytterligare satsningar utöver tidigare angivna 5,5 miljarder i storstadsområdena kan man mycket väl uppfatta viljeinriktningen så att "det nya Sverige" inte kommer att omfatta flertalet län, däribland Värmland. Med mer än halverade väganslag och en bekymmersam situation för järnvägens bevarande och utveckling kan man som värmlänning verkligen ställa sig frågan om infrastruktursatsningar hos oss inte kommer att vara någon angelägen fråga för socialdemokraterna.

Mot bakgrunden av statsministerns uttalanden i Stockholm vill jag fråga på vilket sätt Värmland och andra tidigare regionalpolitiskt prioriterade län kan få någon nämnvärd del av de 20 "friska" miljarderna?

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

14 § Kammaren åtskildes kl. 12.18.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 4 § anf. 16 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 29 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Prot. 1990/91:50
16 januari 1991

Onsdagen den 16 januari

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
Meddelande om samlad votering	1
3 § Nordiskt samarbete	1
Utrikesutskottets betänkande UU9	
Debatt	
Marianne Samuelsson (mp)	
Nils T Svensson (s)	
Håkan Holmberg (fp)	
Karin Söder (c)	
Grethe Lundblad (s)	
Elver Jonsson (fp)	
Margaretha af Ugglas (m)	
<i>Beslut fattades efter 5 §</i>	
4 § Verksamheten inom Europarådet	14
Utrikesutskottets betänkande UU10	
Debatt	
Berith Eriksson (v)	
Marianne Samuelsson (mp)	
Margaretha af Ugglas (m)	
Maria Leissner (fp)	
Pär Granstedt (c)	
Anita Persson (s)	
<i>Beslut fattades efter 5 §</i>	
5 § Kambodja	23
Utrikesutskottets betänkande UU5	
Debatt	
Bengt Hurtig (v)	
Anneli Hulthén (s)	
Eva Björne (m)	
Karl-Göran Biörsmark (fp)	
Birgitta Hambræus (c)	
Per Gahrton (mp)	
Beslut	27
Utrikesutskottets betänkande UU9	
Utrikesutskottets betänkande UU10	
Utrikesutskottets betänkande UU5	
6 § Ändrade regler för bidrag till avhjälpande av fukt- och mögel- skador i småhus	28
Bostadsutskottets betänkande BoU8	
Beslut	28

7 § Sammanställning av tilläggsbudget I för budgetåret 1990/91 . . .	28
Finansutskottets betänkande FiU12	
Beslut	29
8 § Ändring i sekretesslagen	29
Näringsutskottets betänkande NU20	
Beslut	29
Meddelande om manifestation för Baltikum	29
Förste vice talmannen	
Ajournering	29
Återupptagna förhandlingar	29
9 § Svar på interpellation 1990/91:111 om flyktingar i Genèvekonventionens bemärkelse	29
Statsrådet Maj-Lis Lööv (s)	
Maria Leissner (fp)	
10 § Svar på interpellation 1990/91:115 om asylsökande som kommit till Sverige via Polen	33
Statsrådet Maj-Lis Lööv (s)	
Jan-Olof Ragnarsson (v)	
Maria Leissner (fp)	
11 § Svar på interpellation 1990/91:112 om minskad alkoholkonsumtion	39
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)	
Elver Jonsson (fp)	
12 § Anmälan om interpellation	
1990/91:129 av Hans Göran Franck (s) om Mellanöstern	45
13 § Anmälan om frågor	
1990/91:343 av Marianne Andersson i Vårgårda (c) om fördelningen av medel till kommunikationssektorn	46
1990/91:344 av Marianne Andersson i Vårgårda (c) om informationsspridning till Litauen	47
1990/91:345 av Jan Hyttring (c) om fördelningen av medel till kommunikationssektorn	47

